Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)

της 1ης Αυγούστου 2025 *

«Προδικαστική παραπομπή – Κράτος δικαίου – Αποτελεσματική δικαστική προστασία στους τομείς που διέπονται από το δίκαιο της Ένωσης – Άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ – Αρχές της ισοβιότητας και της ανεξαρτησίας των δικαστών – Ορισμός δικαστή ανωτάτου δικαστηρίου, χωρίς τη συγκατάθεσή του, προκειμένου να ασκήσει καθήκοντα για ορισμένο χρόνο σε άλλο τμήμα του δικαστηρίου αυτού – Υπεροχή του δικαίου της Ένωσης – Δημόσιες συμβάσεις – Οδηγία 2004/17/ΕΚ – Διαδικασίες σύναψης συμβάσεων – Εφαρμογή σε συμφωνία μεταβίβασης περιουσιακών δικαιωμάτων επί πιστοποιητικών προέλευσης πράσινης ηλεκτρικής ενέργειας – Οδηγία 92/13/ΕΟΚ – Άρθρο 2δ, παράγραφος 1 – Διαδικασίες προσφυγής στον τομέα της σύναψης δημοσίων συμβάσεων – Ανενεργό της σύμβασης – Αναθέτων φορέας ο οποίος ζητεί την ακύρωση σύμβασης συναφθείσας κατά παράβαση των κανόνων περί σύναψης δημοσίων συμβάσεων – Κατάχρηση δικαιώματος – Δεν υφίσταται»

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-422/23, C-455/23, C-459/23, C-486/23 και C-493/23 [Daka] [i],

με αντικείμενο πέντε αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Sąd Najwyższy (Ανώτατο Δικαστήριο, Πολωνία) με αποφάσεις της 3ης και της 21ης Απριλίου 2023 καθώς και της 13ης Ιουνίου 2023, οι οποίες περιήλθαν στο Δικαστήριο στις 10, 20, 21 και 31 Ιουλίου 2023 καθώς και στις 3 Αυγούστου 2023, στο πλαίσιο των δικών

T.B.

κατά

C.B.,

παρισταμένου του:

D.B. (C-422/23),

και

G.T.

κατά

T. S.A. (C-455/23),

* Γλώσσα διαδικασίας: η πολωνική.

[i] Η ονομασία που έχει δοθεί στην παρούσα υπόθεση είναι πλασματική. Δεν αντιστοιχεί στο πραγματικό όνομα κανενός διαδίκου.

και

E. S.A.

κατά

W. sp. z o.o.,

Bank S.A. (C-459/23),

και

S. sp. z o.o.

κατά

V. sp. z o.o. (C-486/23),

και

Miasto W.

κατά

M.T.,

E.T.,

A.W. (C-493/23),

παρισταμένου του:

Prokurator Prokuratury Okręgowej Warszawa-Praga w Warszawie,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους K. Jürimäe (εισηγήτρια), πρόεδρο τμήματος, K. Lenaerts, Πρόεδρο του Δικαστηρίου, ασκούντα καθήκοντα δικαστή του δευτέρου τμήματος, M. Gavalec, Z. Csehi και M. Condinanzi, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: T. Ćapeta

γραμματέας: M. Siekierzyńska, διοικητική υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 8ης Ιανουαρίου 2025,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– η E. S.A., εκπροσωπούμενη από τον P. Łącki, adwokat,

– η Prokuratura Okręgowa Warszawa-Praga w Warszawie, εκπροσωπούμενη από τον D. Winiarek, Zastępca Prokuratora Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie,

– η Πολωνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους A. Bodnar, B. Majczyna, M. Rzotkiewicz, M. Taborowski και την S. Żyrek,

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την K. Herrmann και τους P.J.O. Van Nuffel και G. Wils,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Οι αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως αφορούν την ερμηνεία του άρθρου 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης) (υποθέσεις C-422/23, C-455/23, C-459/23, C-486/23 και C-493/23), της αρχής της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης (υποθέσεις C-455/23, C-459/23 και C-486/23), του άρθρου 1, παράγραφος 2, στοιχείο γ′, και παράγραφος 4, του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο β′, του άρθρου 3, παράγραφος 3, στοιχείο β′, του άρθρου 14, του άρθρου 16, στοιχείο α′, και του άρθρου 20 της οδηγίας 2004/17/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 31ης Μαρτίου 2004, περί συντονισμού των διαδικασιών σύναψης συμβάσεων στους τομείς του ύδατος, της ενέργειας, των μεταφορών και των ταχυδρομικών υπηρεσιών (ΕΕ 2004, L 134, σ. 1), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 1177/2009 της Επιτροπής, της 30ής Νοεμβρίου 2009 (ΕΕ 2009, L 314, σ. 64) (στο εξής: οδηγία 2004/17), του άρθρου 2δ, παράγραφος 1, στοιχείο α′, της οδηγίας 92/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 25ης Φεβρουαρίου 1992, για το συντονισμό των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων σχετικά με την εφαρμογή των κοινοτικών κανόνων στις διαδικασίες σύναψης των συμβάσεων φορέων οι οποίοι λειτουργούν στους τομείς του ύδατος, της ενέργειας, των μεταφορών και των τηλεπικοινωνιών (ΕΕ 1992, L 76, σ. 14), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2007/66/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 2007 (ΕΕ 2007, L 335, σ. 31) (στο εξής: οδηγία 92/13), καθώς και της γενικής αρχής της απαγόρευσης της κατάχρησης δικαιώματος (υπόθεση C-459/23).

2 Οι αιτήσεις αυτές υποβλήθηκαν στο πλαίσιο πέντε ενδίκων διαφορών μεταξύ, αντιστοίχως, του T.B. και του C.B. με αντικείμενο τη διανομή κοινής περιουσίας και κληρονομίας (υπόθεση C-422/23), του G.T. και της T. S.A. με αντικείμενο την απαλλαγή από εγγύηση και την εκτέλεση μετοχών τις οποίες κατέχει εταιρία (υπόθεση C-455/23), της E. S.A. (στο εξής: εταιρία E.), αφενός, και της W. sp. z o.o. (στο εξής: εταιρία W.) και της Bank S.A., αφετέρου, με αντικείμενο την ανυπαρξία συμβατικής σχέσης (υπόθεση C-459/23), της S. sp. z o.o. και της V. sp. z o.o. με αντικείμενο αξίωση καταβολής (υπόθεση C-486/23) καθώς και μεταξύ του Miasto W. και των M.T., E.T. και A.W. με αντικείμενο υποχρέωση προς δήλωση βούλησης (υπόθεση C-493/23).

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Η οδηγία 2003/88/ΕΚ

3 Το άρθρο 6, στοιχείο β′, της οδηγίας 2003/88/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Νοεμβρίου 2003, σχετικά με ορισμένα στοιχεία της οργάνωσης του χρόνου εργασίας (ΕΕ 2003, L 299, σ. 9), προβλέπει τα ακόλουθα:

«Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τα αναγκαία μέτρα ώστε, σε συνάρτηση με τις επιταγές προστασίας της ασφάλειας και της υγείας των εργαζομένων:

[...]

β) ο χρόνος εργασίας να μην υπερβαίνει, ανά επταήμερο, τις 48 ώρες, κατά μέσο όρο, συμπεριλαμβανομένων των υπερωριών.»

Η οδηγία 92/13

4 Το άρθρο 2δ, παράγραφος 1, στοιχείο α′, και παράγραφος 2, της οδηγίας 92/13 έχει ως εξής:

«1. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε μια σύμβαση να κηρύσσεται ανενεργή από όργανο προσφυγής ανεξάρτητο από τον αναθέτοντα φορέα ή το ανενεργό της να προκύπτει από απόφαση του εν λόγω ανεξάρτητου οργάνου, σε οιαδήποτε από τις εξής περιπτώσεις:

α) εφόσον ο αναθέτων φορέας έχει αναθέσει σύμβαση χωρίς προηγούμενη δημοσίευση προκήρυξης στην *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, χωρίς αυτό να επιτρέπεται σύμφωνα με την [οδηγία 2004/17]

[...]

2. Οι συνέπειες της κήρυξης του ανενεργού μιας σύμβασης προσδιορίζονται από το εθνικό δίκαιο.

Το εθνικό δίκαιο μπορεί να προβλέπει την αναδρομική ακύρωση όλων των συμβατικών υποχρεώσεων ή να περιορίζει την εμβέλεια της ακύρωσης στις υποχρεώσεις εκείνες που δεν έχουν εκπληρωθεί ακόμη. Στην τελευταία περίπτωση, τα κράτη μέλη προβλέπουν την εφαρμογή άλλων κυρώσεων κατά την έννοια του άρθρου 2ε παράγραφος 2.»

5 Το άρθρο 2δ, παράγραφος 1, στοιχείο α′, και παράγραφος 2, της οδηγίας 92/13 προστέθηκε στην οδηγία 92/13 με την οδηγία 2007/66. Οι αιτιολογικές σκέψεις 2, 13, 14 και 20 της τελευταίας αυτής οδηγίας έχουν ως εξής:

«(2) [...] Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι διατίθενται αποτελεσματικά και ταχέα ένδικα μέσα κατά των αποφάσεων των αναθετουσών αρχών και των αναθετόντων φορέων ως προς το ζήτημα αν συγκεκριμένη σύμβαση εμπίπτει στο προσωπικό και θεματικό πεδίο εφαρμογής των οδηγιών

2004/18/ΕΚ [του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 31ης Μαρτίου 2004, περί συντονισμού των διαδικασιών σύναψης δημόσιων συμβάσεων έργων, προμηθειών και υπηρεσιών (ΕΕ 2004, L 134, σ. 114)] και [2004/17].

[...]

(13) Προκειμένου να καταπολεμηθεί η παράνομη απευθείας ανάθεση συμβάσεων, την οποία το Δικαστήριο έχει χαρακτηρίσει ως τη σημαντικότερη παράβαση του κοινοτικού δικαίου για τις δημόσιες συμβάσεις εκ μέρους μιας αναθέτουσας αρχής ή ενός αναθέτοντος φορέα, θα πρέπει να προβλέπεται αποτελεσματική, αναλογική και αποτρεπτική κύρωση. Κάθε σύμβαση που προκύπτει από παράνομη απευθείας ανάθεση θα πρέπει συνεπώς να θεωρείται καταρχήν ανενεργή. Το ανενεργό δεν θα πρέπει να έχει αυτόματο χαρακτήρα, αλλά να κηρύσσεται από ανεξάρτητο όργανο προσφυγής ή θα πρέπει να προκύπτει από απόφαση ανεξαρτήτου οργάνου προσφυγής.

(14) Το ανενεργό αποτελεί τον αποτελεσματικότερο τρόπο για την αποκατάσταση του ανταγωνισμού και για τη δημιουργία νέων επιχειρηματικών ευκαιριών για τους οικονομικούς φορείς που στερήθηκαν παράνομα της ευκαιρίας να συναγωνιστούν. Οι απευθείας αναθέσεις κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας θα πρέπει να περιλαμβάνουν όλες τις αναθέσεις συμβάσεων χωρίς προηγούμενη δημοσίευση της προκήρυξης στην *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης* κατά την έννοια της οδηγίας [2004/18]. Αυτό αντιστοιχεί σε διαδικασία χωρίς προηγούμενη προκήρυξη διαγωνισμού κατά την έννοια της [οδηγίας 2004/17].

[...]

(20) Η παρούσα οδηγία δεν θα πρέπει να αποκλείει την εφαρμογή αυστηρότερων κυρώσεων σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία.»

Η οδηγία 2004/17

6 Οι αιτιολογικές σκέψεις 2, 3 και 9 της οδηγίας 2004/17 είχαν ως εξής:

«(2) Ένας σημαντικός λόγος για τη θέσπιση κανόνων συντονισμού των διαδικασιών σύναψης συμβάσεων στους τομείς αυτούς είναι οι διαφορετικοί τρόποι με τους οποίους οι εθνικές αρχές μπορούν να επηρεάζουν τη συμπεριφορά αυτών των φορέων [...]

(3) Ένας ακόμη από τους κυριότερους λόγους για τους οποίους είναι απαραίτητος ο συντονισμός των διαδικασιών σύναψης συμβάσεων από φορείς των τομέων αυτών είναι ο κλειστός χαρακτήρας των αγορών στις οποίες ασκούν τις δραστηριότητές τους [...]

[...]

(9) Για να εξασφαλιστεί το άνοιγμα στον ανταγωνισμό των συμβάσεων δημόσιων προμηθειών που ανατίθενται από φορείς των τομέων του ύδατος, της ενέργειας, των μεταφορών και των ταχυδρομικών υπηρεσιών, είναι σκόπιμο να καταρτισθούν διατάξεις για τον κοινοτικό συντονισμό των συμβάσεων που υπερβαίνουν μια συγκεκριμένη αξία [...]»

7 Το άρθρο 1 της ως άνω οδηγίας είχε ως εξής:

«1. Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, εφαρμόζονται οι ορισμοί που παρατίθενται στο παρόν άρθρο:

2. [...]

γ) Ως “συμβάσεις προμηθειών”, νοούνται συμβάσεις πλην αυτών του στοιχείου β), οι οποίες έχουν ως αντικείμενο την αγορά, τη χρηματοδοτική μίσθωση, τη μίσθωση ή τη μίσθωση-πώληση, με ή χωρίς δικαίωμα αγοράς, προϊόντων.

Σύμβαση, η οποία έχει ως αντικείμενο την προμήθεια προϊόντων και καλύπτει, παρεμπιπτόντως, εργασίες τοποθέτησης και εγκατάστασης, θεωρείται ως “σύμβαση προμηθειών”.

[...]

4. Ως “συμφωνία-πλαίσιο”, νοείται μια συμφωνία συναφθείσα μεταξύ ενός ή περισσοτέρων από τους αναθέτοντες φορείς που ορίζονται στο άρθρο 2, παράγραφος 2 και ενός ή περισσότερων οικονομικών φορέων, η οποία αποσκοπεί να καθορίσει τους όρους που διέπουν τις συμβάσεις που πρόκειται να συναφθούν στη διάρκεια συγκεκριμένης περιόδου, ιδίως όσον αφορά τις τιμές και, κατά περίπτωση, τις προβλεπόμενες ποσότητες.»

8 Το άρθρο 2, παράγραφοι 1 και 2, της εν λόγω οδηγίας προέβλεπε τα ακόλουθα:

«1. Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, νοούνται ως:

[...]

β) “δημόσια επιχείρηση”: κάθε επιχείρηση στην οποία οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να ασκούν άμεσα ή έμμεσα καθοριστική επιρροή, είτε επειδή έχουν κυριότητα ή χρηματοδοτική συμμετοχή είτε λόγω των κανόνων που διέπουν την επιχείρηση.

Η καθοριστική αυτή επιρροή επί της επιχείρησης εκ μέρους των αναθετουσών αρχών τεκμαίρεται όταν οι εν λόγω αρχές, έμμεσα ή άμεσα:

– κατέχουν το μεγαλύτερο μέρος του καλυφθέντος κεφαλαίου μιας επιχείρησης [...]

[...]

2. Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται στους αναθέτοντες φορείς, οι οποίοι:

α) είναι αναθέτουσες αρχές ή δημόσιες επιχειρήσεις και ασκούν μια από τις δραστηριότητες που αναφέρονται στα άρθρα 3 έως 7·

[...]».

9 Το άρθρο 3, παράγραφος 3, της ίδιας οδηγίας όριζε τα εξής:

«Όσον αφορά τον ηλεκτρισμό, η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται στις ακόλουθες δραστηριότητες:

α) διάθεση ή εκμετάλλευση σταθερών δικτύων σχεδιασμένων για να παρέχουν στο κοινό υπηρεσίες στον τομέα της παραγωγής, της μεταφοράς ή της διανομής ηλεκτρισμού, ή

β) τροφοδότηση των εν λόγω δικτύων με ηλεκτρισμό.»

10 Το άρθρο 14 της οδηγίας 2004/17 προέβλεπε τα ακόλουθα:

«1. Οι αναθέτοντες φορείς μπορούν να θεωρούν συμφωνία-πλαίσιο, ως σύμβαση κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2 και να εφαρμόζουν για την ανάθεσή της την παρούσα οδηγία.

2. Όταν οι αναθέτοντες φορείς έχουν συνάψει συμφωνία-πλαίσιο σύμφωνα με την παρούσα οδηγία, μπορούν να εφαρμόζουν το άρθρο 40 παράγραφος 3 σημείο i) όταν συνάπτουν συμβάσεις που βασίζονται στη συμφωνία αυτή.

3. Όταν μια συμφωνία-πλαίσιο δεν έχει συναφθεί σύμφωνα με τις διατάξεις της παρούσας οδηγίας, οι αναθέτοντες φορείς δεν μπορούν να εφαρμόζουν το άρθρο 40 παράγραφος 3 σημείο i).

4. Οι αναθέτοντες φορείς δεν μπορούν να προσφεύγουν στις συμφωνίες-πλαίσιο καταχρηστικά κατά τρόπο που να εμποδίζει, να περιορίζει ή να νοθεύει τον ανταγωνισμό.»

11 Το άρθρο 16, στοιχείο α′, της ως άνω οδηγίας είχε ως εξής:

«Εξαιρουμένων των περιπτώσεων όπου αποκλείονται με βάση τις εξαιρέσεις που προβλέπονται στα άρθρα 19 έως 26 ή δυνάμει του άρθρου 30, σχετικά με την άσκηση της εν λόγω δραστηριότητας η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται στις συμβάσεις, των οποίων η εκτιμώμενη αξία, χωρίς τον φόρο προστιθεμένης αξίας (ΦΠΑ), ισούται με ή υπερβαίνει τα ακόλουθα κατώτατα όρια:

α) 387 000 ευρώ για τις συμβάσεις προμηθειών και υπηρεσιών».

12 Το άρθρο 17 της εν λόγω οδηγίας είχε ως εξής:

«1. Ο υπολογισμός της εκτιμώμενης αξίας μιας σύμβασης βασίζεται στο συνολικό πληρωτέο ποσό, εκτός ΦΠΑ, εκτιμώμενο από τον αναθέτοντα φορέα. Ο υπολογισμός αυτός λαμβάνει υπόψη το εκτιμώμενο συνολικό ποσό, συμπεριλαμβανομένου κάθε τυχόν δικαιώματος προαιρέσεως ή τυχόν ανανεώσεων της σύμβασης.

[...]

2. Οι αναθέτοντες φορείς δεν μπορούν να καταστρατηγούν την παρούσα οδηγία κατατέμνοντας τα σχέδια έργων ή τις προτεινόμενες αγορές για την απόκτηση συγκεκριμένης ποσότητας προμηθειών και/ή υπηρεσιών ή χρησιμοποιώντας ειδικές μεθόδους υπολογισμού της αξίας των συμβάσεων.

3. Για τις συμφωνίες-πλαίσιο και για τα δυναμικά συστήματα αγορών, η εκτιμώμενη αξία που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη είναι η μέγιστη εκτιμώμενη αξία εκτός ΦΠΑ του συνόλου των συμβάσεων που προβλέπονται για τη συνολική διάρκεια της συμφωνίας ή του συστήματος.

[...]

7. Όταν πρόκειται για συμβάσεις προμηθειών ή υπηρεσιών οι οποίες έχουν περιοδικό χαρακτήρα ή οι οποίες προβλέπεται να ανανεωθούν μέσα σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, ο υπολογισμός της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης βασίζεται στα εξής:

α) είτε στην πραγματική συνολική αξία των διαδοχικών συμβάσεων του ιδίου τύπου που έχουν συναφθεί κατά τη διάρκεια του προηγούμενου δωδεκαμήνου ή οικονομικού έτους, ει δυνατόν αναπροσαρμοσμένη ώστε να λαμβάνονται υπόψη οι ενδεχόμενες μεταβολές στις ποσότητες ή στην αξία τους κατά τους δώδεκα μήνες που έπονται της αρχικής σύμβασης·

β) είτε στην εκτιμώμενη συνολική αξία των διαδοχικών συμβάσεων που συνήφθησαν κατά το δωδεκάμηνο που έπεται της πρώτης παράδοσης ή κατά τη διάρκεια του οικονομικού έτους, εφόσον αυτό υπερβαίνει τους δώδεκα μήνες.»

13 Το άρθρο 20, παράγραφος 1, της ίδιας οδηγίας προέβλεπε τα ακόλουθα:

«Η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται στις συμβάσεις που συνάπτουν ή στους διαγωνισμούς μελετών που διοργανώνουν οι αναθέτοντες φορείς με άλλους σκοπούς από τις δραστηριότητες που ορίζονται στα άρθρα 3 έως 7 ή για την άσκηση αυτών των δραστηριοτήτων σε τρίτη χώρα, υπό συνθήκες που δεν προϋποθέτουν την υλική εκμετάλλευση δικτύου ή γεωγραφικής περιοχής στο εσωτερικό της [Ευρωπαϊκής] Κοινότητας.»

14 Το άρθρο 40, παράγραφος 3, στοιχείο θ', της οδηγίας 2004/17 όριζε τα εξής:

«Οι αναθέτοντες φορείς μπορούν να χρησιμοποιούν μια διαδικασία χωρίς προηγούμενη προκήρυξη διαγωνισμού, στις ακόλουθες περιπτώσεις:

[...]

θ) για τις συμβάσεις που συνάπτονται βάσει συμφωνίας-πλαίσιο, εφόσον πληρούται η προϋπόθεση του άρθρου 14, παράγραφος 2».

Η οδηγία 2014/25/ΕΕ

15 Η αιτιολογική σκέψη 23 της οδηγίας 2014/25/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Φεβρουαρίου 2014, σχετικά με τις διαδικασίες σύναψης συμβάσεων φορέων που δραστηριοποιούνται στους τομείς του ύδατος, της ενέργειας, των μεταφορών και των ταχυδρομικών υπηρεσιών και την κατάργηση της οδηγίας 2004/17/ΕΚ (ΕΕ 2014, L 94, σ. 243, και διορθωτικό ΕΕ 2016, L 311, σ. 26), έχει ως εξής:

«Χωρίς να επεκτείνεται με κανέναν τρόπο το πεδίο εφαρμογής της παρούσας οδηγίας, πρέπει να διευκρινιστεί ότι όταν η παρούσα οδηγία αναφέρεται στην παροχή ηλεκτρικής ενέργειας καλύπτονται η παραγωγή και η χονδρική και λιανική πώληση ηλεκτρικής ενέργειας.»

16 Το άρθρο 7, πρώτο εδάφιο, της ως άνω οδηγίας ορίζει τα εξής:

«Για τους σκοπούς των άρθρων 8, 9 και 10, ο όρος "τροφοδότηση" περιλαμβάνει την παραγωγή και τη χονδρική και λιανική πώληση.»

17 Το άρθρο 9, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας προβλέπει τα ακόλουθα:

«Όσον αφορά τον ηλεκτρισμό, η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται στις ακόλουθες δραστηριότητες:

α) την παροχή ή λειτουργία σταθερών δικτύων που έχουν ως στόχο να παρέχουν στο κοινό υπηρεσίες στον τομέα της παραγωγής, της μεταφοράς ή της διανομής ηλεκτρισμού,

β) την τροφοδότηση των εν λόγω δικτύων με ηλεκτρισμό.»

Η οδηγία 2009/28/ΕΚ

18 Το άρθρο 2, δεύτερο εδάφιο, στοιχεία ια′ και ιβ′, της οδηγίας 2009/28/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2009, σχετικά με την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές και την τροποποίηση και τη συνακόλουθη κατάργηση των οδηγιών 2001/77/ΕΚ και 2003/30/ΕΚ (ΕΕ 2009, L 140, σ. 1), περιείχε τους ακόλουθους ορισμούς:

«ια) "καθεστώς στήριξης": κάθε μέσο, καθεστώς ή μηχανισμός που δρομολογείται από κράτος μέλος ή ομάδα κρατών μελών και προάγει τη χρήση ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές μειώνοντας το κόστος της εν λόγω ενέργειας, αυξάνοντας την τιμή πώλησής της ή αυξάνοντας, με την επιβολή υποχρέωσης χρήσης ανανεώσιμων ενεργειακών πηγών ή με άλλον τρόπο, τις αγοραζόμενες ποσότητες της εν λόγω ενέργειας· περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, οι επενδυτικές ενισχύσεις, οι φορολογικές απαλλαγές ή μειώσεις, οι επιστροφές φόρου, τα καθεστώτα στήριξης της υποχρέωσης χρήσης ανανεώσιμης ενέργειας, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που χρησιμοποιούν πράσινα πιστοποιητικά, και τα καθεστώτα άμεσης στήριξης των τιμών συμπεριλαμβανομένων των εγγυημένων τιμών αγοράς και της καταβολής πριμοδοτήσεων·

ιβ) "υποχρέωση χρήσης ανανεώσιμης ενέργειας": εθνικό καθεστώς στήριξης το οποίο επιβάλλει στους παραγωγούς ενέργειας την υποχρέωση να συμπεριλαμβάνουν ένα συγκεκριμένο ποσοστό ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην παραγωγή τους, απαιτεί από τους προμηθευτές ενέργειας να συμπεριλαμβάνουν ένα συγκεκριμένο ποσοστό ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στον εφοδιασμό τους ή απαιτεί από τους καταναλωτές ενέργειας να συμπεριλαμβάνουν ένα συγκεκριμένο ποσοστό ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην κατανάλωσή τους. Συμπεριλαμβάνονται καθεστώτα δυνάμει των οποίων οι απαιτήσεις αυτές είναι δυνατόν να τηρούνται μέσω της προσκόμισης πράσινου πιστοποιητικού».

Το πολωνικό δίκαιο

Ο νόμος περί του Ανωτάτου Δικαστηρίου

19 Το άρθρο 23 του ustawa o Sądzie Najwyższym (νόμου περί του Ανωτάτου Δικαστηρίου), της 8ης Δεκεμβρίου 2017 (Dz. U. του 2018, θέση 5), όπως τροποποιήθηκε (Dz. U. του 2021, θέση 1904) και ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών των διαφορών των κύριων δικών (στο εξής: νόμος περί Ανωτάτου Δικαστηρίου), είχε ως εξής:

«Το πολιτικό τμήμα είναι αρμόδιο για την εκδίκαση υποθέσεων αστικού δικαίου, εμπορικού δικαίου, δικαίου διανοητικής ιδιοκτησίας, οικογενειακού δικαίου και δικαίου επιτροπείας, καθώς και υποθέσεων που αφορούν την καταχώριση επιχειρήσεων και την εγγραφή εμπράγματων ασφαλειών.»

20 Το άρθρο 25 του ως άνω νόμου προβλέπει τα ακόλουθα:

«Το τμήμα εργατικών διαφορών και διαφορών κοινωνικής ασφάλισης είναι αρμόδιο για την εκδίκαση υποθέσεων εργατικού δικαίου, δικαίου κοινωνικής ασφάλισης.»

21 Το άρθρο 35, παράγραφος 3, του εν λόγω νόμου ορίζει τα εξής:

«Ο πρώτος πρόεδρος του Sąd Najwyższy (Ανωτάτου Δικαστηρίου, Πολωνία) μπορεί να ορίσει δικαστή προκειμένου να συμμετάσχει στην εξέταση συγκεκριμένης υπόθεσης σε άλλο τμήμα και προκειμένου, με τη συγκατάθεσή του, να ασκήσει καθήκοντα σε άλλο τμήμα για ορισμένο χρόνο. Ο ορισμός δικαστή για την άσκηση καθηκόντων σε άλλο τμήμα μπορεί να γίνει χωρίς τη συγκατάθεσή του για χρονικό διάστημα που δεν υπερβαίνει τους έξι μήνες κατ' έτος. Μετά τη λήξη της περιόδου για την οποία ο δικαστής ορίστηκε προκειμένου να ασκεί καθήκοντα σε άλλο τμήμα, ο οικείος δικαστής εξακολουθεί να ασχολείται με τις υποθέσεις που του έχουν ανατεθεί στο τμήμα αυτό μέχρι την περάτωσή τους.»

Ο νόμος περί δημοσίων συμβάσεων

22 Το άρθρο 132, παράγραφος 1, του ustawa – Prawo zamówień publicznych (νόμου περί δημοσίων συμβάσεων), της 29ης Ιανουαρίου 2004 (Dz. U. αριθ. 19, θέση 177), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης στην υπόθεση C-459/23, όριζε τα εξής:

«Οι διατάξεις του παρόντος κεφαλαίου εφαρμόζονται στις συμβάσεις τις οποίες συνάπτουν οι αναθέτουσες αρχές που ορίζονται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, σημείο 3, και οι ενώσεις τους, καθώς και οι αναθέτουσες αρχές που ορίζονται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, σημείο 4, [...] με την επιφύλαξη του άρθρου 3, παράγραφος 1, σημείο 5, όταν η σύμβαση συνάπτεται με σκοπό την άσκηση μιας από τις ακόλουθες δραστηριότητες:

[...]

3) δημιουργία δικτύων για την παροχή δημόσιων υπηρεσιών παραγωγής, μεταφοράς ή διανομής ηλεκτρικής ενέργειας, αερίου ή θέρμανσης, ή παροχή ηλεκτρικής ενέργειας, αερίου ή θέρμανσης προς τα δίκτυα αυτά, ή διαχείριση των δικτύων αυτών [...]».

23 Το άρθρο 146 του ως άνω νόμου, όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης στην υπόθεση C-459/23, προέβλεπε τα ακόλουθα:

«1. Η σύμβαση ακυρώνεται αν η αναθέτουσα αρχή:

[...]

2) δεν δημοσίευσε προκήρυξη διαγωνισμού στο *Biuletynie zamówień Publicznych [Δελτίο Δημοσίων Συμβάσεων]* ή δεν διαβίβασε προκήρυξη διαγωνισμού στην Υπηρεσία Εκδόσεων [της Ευρωπαϊκής Ένωσης]·

[...]

4. Για τους λόγους που αναφέρονται στις παραγράφους 1 και 6, δεν μπορεί να ζητηθεί ακύρωση της σύμβασης βάσει του άρθρου 189 του ustawa – Kodeks postępowania cywilnego [(νόμου περί θεσπίσεως κώδικα πολιτικής δικονομίας), της 17ης Νοεμβρίου 1964 (Dz. U. 43, θέση 296), όπως έχει τροποποιηθεί].»

Οι διαφορές των κύριων δικών και τα προδικαστικά ερωτήματα

Οι περιστάσεις και τα ζητήματα που είναι κοινά σε όλες τις υποθέσεις

24 Το πολιτικό τμήμα του Sąd Najwyższy (Ανωτάτου Δικαστηρίου) (στο εξής: πολιτικό τμήμα), το οποίο είναι το αιτούν δικαστήριο, έχει επιληφθεί πέντε αιτήσεων αναιρέσεως.

25 Με διατάξεις της προέδρου του πολιτικού τμήματος ορίστηκαν οι τριμελείς δικαστικοί σχηματισμοί, σε έκαστο των οποίων ανατέθηκε η εκδίκαση καθεμίας από τις πέντε υποθέσεις, καθώς και ο εισηγητής δικαστής για κάθε υπόθεση.

26 Σε καθέναν από τους ορισθέντες κατά τα ανωτέρω τριμελείς δικαστικούς σχηματισμούς μετείχαν ένας δικαστής του πολιτικού τμήματος και δύο δικαστές του τμήματος εργατικών διαφορών και διαφορών κοινωνικής ασφάλισης του Sąd Najwyższy (Ανωτάτου Δικαστηρίου). Οι δύο τελευταίοι δικαστές ορίστηκαν με διατάξεις της πρώτης προέδρου του δικαστηρίου αυτού, εκδοθείσες βάσει του άρθρου 35, παράγραφος 3, του νόμου περί του Ανωτάτου Δικαστηρίου, προκειμένου να ασκήσουν καθήκοντα στο πολιτικό τμήμα για χρονικό διάστημα τριών μηνών μεταξύ 1ης Απριλίου και 30ής Ιουνίου 2023. Σε τρεις από τις εν λόγω πέντε υποθέσεις, οι ορισμοί αυτοί συνοδεύονταν από αλλαγή του εισηγητή δικαστή και ανάθεση της υπόθεσης σε έναν εκ των ως άνω ορισθέντων δικαστών.

27 Το αιτούν δικαστήριο διατηρεί αμφιβολίες ως προς την ανεξαρτησία και την αμεροληψία των δικαστικών σχηματισμών που συγκροτήθηκαν κατ' αυτόν τον τρόπο, λόγω της συνδρομής διαφόρων περιστάσεων.

28 Πρώτον, το αιτούν δικαστήριο υπογραμμίζει ότι οι οικείοι δικαστές ορίστηκαν, προκειμένου να ασκήσουν καθήκοντα για ορισμένο χρόνο στο πολιτικό τμήμα, χωρίς τη συγκατάθεσή τους. Δεν ζητήθηκε δε ούτε η γνώμη τους προηγουμένως.

29 Δεύτερον, το εν λόγω δικαστήριο επισημαίνει ότι οι ορισμοί αυτοί δεν είναι αιτιολογημένοι. Το αιτούν δικαστήριο, παραπέμποντας σε λόγους που μνημονεύθηκαν σε δημοσιεύματα σχετικά με τον ορισμό σημαντικού αριθμού δικαστών προκειμένου να ασκήσουν καθήκοντα για ορισμένο χρόνο στο πολιτικό τμήμα, διευκρινίζει ότι ο φόρτος εργασίας και η σημαντική καθυστέρηση στην εκδίκαση των υποθέσεων είναι απόρροια της πρόσφατης διαχείρισης του συγκεκριμένου τμήματος και δεν μπορούν να δικαιολογήσουν τέτοιου είδους ορισμούς δικαστών.

30 Τρίτον, στο πολωνικό δίκαιο οι ορισθέντες δικαστές δεν απολαύουν δικαστικής προστασίας. Συγκεκριμένα, η απόφαση περί ορισμού δικαστή προκειμένου να ασκήσει καθήκοντα για ορισμένο χρόνο σε άλλο τμήμα μπορεί να επανεξετασθεί αποκλειστικώς από το Krajowa Rada Sądownictwa (Εθνικό Δικαστικό Συμβούλιο, Πολωνία). Πλην όμως, η επανεξέταση αυτή δεν συνιστά ένδικο βοήθημα ενώπιον ανεξάρτητου και αμερόληπτου δικαστηρίου που έχει συσταθεί νομίμως, λαμβανομένης υπόψη της τρέχουσας σύνθεσης του συμβουλίου αυτού.

31 Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο παραλληλίζει τον ορισμό δικαστή χωρίς τη συγκατάθεσή του προκειμένου να ασκήσει καθήκοντα για ορισμένο χρόνο σε τμήμα διαφορετικό από εκείνο στο οποίο υπηρετεί με τα μέτρα για τη μετάθεση ή μετακίνηση δικαστή χωρίς τη συγκατάθεσή του. Το δε Δικαστήριο, στη σκέψη 118 της αποφάσεως της 6ης Οκτωβρίου 2021, W.Ż. (Τμήμα εκτάκτου ελέγχου και δημοσίων υποθέσεων του Ανωτάτου Δικαστηρίου – Διορισμός) (C-487/19, EU:C:2021:798), έκρινε ότι τέτοια μέτρα για τη μετάθεση ή τη μετακίνηση δικαστή είναι ικανά να θίξουν τις αρχές της ισοβιότητας και της ανεξαρτησίας των δικαστών και πρέπει να υπόκεινται σε δικαστικό έλεγχο.

32 Τέταρτον, τόσο η πρόεδρος του πολιτικού τμήματος όσο και η πρώτη πρόεδρος του Sąd Najwyższy (Ανωτάτου Δικαστηρίου), οι οποίες εξέδωσαν τις επίμαχες στις υποθέσεις των κύριων δικών διατάξεις, διορίστηκαν σε θέση δικαστή του Sąd Najwyższy (Ανωτάτου Δικαστηρίου) υπό τις ίδιες, παράτυπες, περιστάσεις με εκείνες που εξέτασε το Δικαστήριο στο πλαίσιο της υπόθεσης επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2021, W.Ż. (Τμήμα εκτάκτου ελέγχου και δημοσίων υποθέσεων του Ανωτάτου Δικαστηρίου – Διορισμός) (C-487/19, EU:C:2021:798). Πλην όμως, οι ένδικες διαδικασίες στις οποίες μετέχουν τέτοια πρόσωπα είναι άκυρες, καθότι συνιστούν προσβολή του δικαιώματος των πολιτών σε δίκαιη δίκη.

33 Πέμπτον, οι δικαστές που ορίστηκαν προκειμένου να ασκήσουν καθήκοντα για ορισμένο χρόνο στο πολιτικό τμήμα δεν απαλλάχθηκαν από την άσκηση των δικαιοδοτικών τους δραστηριοτήτων στο τμήμα από το οποίο προέρχονται. Ως εκ τούτου, ο φόρτος εργασίας τους διπλασιάστηκε.

34 Εντούτοις, κατ' αρχάς, ο διπλασιασμός αυτός του φόρτου εργασίας δεν έχει νομικό έρεισμα στο πολωνικό δίκαιο. Συγκεκριμένα, το άρθρο 35, παράγραφος 3, του νόμου περί του Ανωτάτου Δικαστηρίου επιτρέπει τον ορισμό δικαστή, χωρίς τη συγκατάθεσή του, προκειμένου να ασκήσει καθήκοντα σε άλλο τμήμα μόνο για συγκεκριμένη υπόθεση ή για περιορισμένο χρονικό διάστημα. Στην τελευταία αυτή περίπτωση, ο οικείος δικαστής θα πρέπει να ασκεί καθήκοντα αποκλειστικώς στο άλλο αυτό τμήμα και όχι συγχρόνως σε αυτό και στο τμήμα από το οποίο προέρχεται.

35 Εν συνεχεία, ο εν λόγω διπλασιασμός του φόρτου εργασίας δημιουργεί προβλήματα όσον αφορά την ποιότητα της απονομής της δικαιοσύνης, λαμβανομένης υπόψη της ειδίκευσης των δικαστών του Sąd Najwyższy (Ανωτάτου Δικαστηρίου) κατά αντικείμενα, η οποία είναι αναγκαία για την

εύρυθμη λειτουργία του δικαστηρίου αυτού. Ο ορισμός δικαστή προκειμένου να ασκήσει καθήκοντα σε άλλο τμήμα έχει ως αποτέλεσμα ο οικείος δικαστής να αποφαίνεται σε τομείς του δικαίου στους οποίους δεν έχει ειδικευθεί.

36 Τέλος, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει, σε ορισμένες από τις υποβληθείσες αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως, ότι ο διπλασιασμός αυτός του φόρτου εργασίας ενδέχεται να αντιβαίνει στο άρθρο 6, στοιχείο β′, της οδηγίας 2003/88. Κατά το ως άνω δικαστήριο, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι ο πρόεδρος δικαστηρίου διαθέτει διακριτική ευχέρεια η οποία του επιτρέπει να αναθέτει σε δικαστή πρόσθετα καθήκοντα ελλείψει οποιουδήποτε διαλόγου, τούτο δε ακόμη και αν η προσθήκη των καθηκόντων αυτών οδηγεί σε υπέρβαση των ευρωπαϊκών και εθνικών κανόνων περί μέγιστου χρόνου εργασίας.

37 Λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων αυτών, το αιτούν δικαστήριο διατηρεί αμφιβολίες ως προς το αν οι δικαστικοί σχηματισμοί που καλούνται να αποφανθούν επί των πέντε αιτήσεων αναιρέσεως πληρούν τις απαιτήσεις του άρθρου 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 47 του Χάρτη. Επιπλέον, στις υποθέσεις C-455/23, C-459/23 και C-486/23, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν οι εν λόγω δικαστικοί σχηματισμοί, στην περίπτωση κατά την οποία δεν πληρούν τις προϋποθέσεις του δικαίου της Ένωσης, οφείλουν να μην αποφανθούν.

38 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Sąd Najwyższy (Ανώτατο Δικαστήριο) αποφάσισε να αναστείλει τις ενώπιόν του διαδικασίες και να υποβάλει στο Δικαστήριο, στις υποθέσεις C-422/23 και C-493/23, τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Σε περίπτωση κατά την οποία διάταξη του εθνικού δικαίου ορίζει ότι δικαστής εθνικού δικαστηρίου του τελευταίου βαθμού δικαιοδοσίας [δικαστής του Sąd Najwyższy (Ανωτάτου Δικαστηρίου)] μπορεί, βάσει αποφάσεως του προέδρου του εν λόγω δικαστηρίου [πρώτου προέδρου του Sąd Najwyższy (Ανωτάτου Δικαστηρίου)], κατά διακριτική ευχέρεια του τελευταίου, να ορισθεί, χωρίς τη συγκατάθεσή του, προκειμένου να ασκήσει καθήκοντα για ορισμένο χρονικό διάστημα κατ' έτος, εκτός του τμήματος του εν λόγω δικαστηρίου στο οποίο, βάσει της εκπαίδευσης και της εξειδίκευσής του, συνήθως ασκεί τα δικαιοδοτικά του καθήκοντα, σε άλλο τμήμα του ίδιου δικαστηρίου που είναι αρμόδιο για την εκδίκαση υποθέσεων διαφορετικού είδους από αυτές που μέχρι τότε δίκαζε ο δικαστής αυτός, έχει το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 47 του [Χάρτη], την έννοια ότι επιτάσσει ο δικαστής που ορίζεται με τον τρόπο αυτό να έχει, για λόγους προστασίας της ανεξαρτησίας και της αμεροληψίας του, δικαίωμα πραγματικής προσφυγής κατά της ως άνω αποφάσεως ενώπιον ανεξάρτητου και αμερόληπτου δικαστηρίου στο πλαίσιο διαδικασίας που πληροί τις απαιτήσεις των άρθρων 47 και 48 του Χάρτη;

2) [Έχει το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 47 του Χάρτη, την έννοια] ότι δεν αποτελεί ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο, το οποίο έχει προηγουμένως συσταθεί νομίμως και διασφαλίζει στους πολίτες αποτελεσματική δικαστική προστασία στους τομείς που διέπονται από το δίκαιο της Ένωσης, δικαστήριο τελευταίου βαθμού δικαιοδοσίας κράτους μέλους [Sąd Najwyższy (Ανώτατο Δικαστήριο)], το οποίο συνεδριάζει σε σύνθεση τριών συνολικά δικαστών εκ των οποίων οι δύο είναι δικαστές που ορίστηκαν, χωρίς τη συγκατάθεσή τους, από τον επικεφαλής του εν λόγω δικαστηρίου πρόεδρο, προκειμένου να ασκήσουν καθήκοντα, εκτός του τμήματος στο οποίο υπηρετούν στο ίδιο ως άνω δικαστήριο, στο τμήμα του δικαστηρίου αυτού που είναι αρμόδιο για την εκδίκαση της επίμαχης υποθέσεως και χωρίς να τους έχει προηγουμένως δοθεί η δυνατότητα

να προσφύγουν κατά της αποφάσεως περί ορισμού τους ενώπιον αμερόληπτου και ανεξάρτητου δικαστηρίου στο πλαίσιο διαδικασίας που πληροί τις απαιτήσεις των άρθρων 47 και 48 του Χάρτη;»

39 Στις υποθέσεις C-455/23, C-459/23 και C-486/23, το Sąd Najwyższy (Ανώτατο Δικαστήριο) διατύπωσε τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα, διευκρινιζομένου ότι, στην υπόθεση C-459/23, πρόκειται για το πρώτο, το δεύτερο και το τρίτο από επτά συνολικά προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχει το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα της ερμηνείας που υιοθέτησε το Δικαστήριο στην απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2021, W.Ż. (Τμήμα εκτάκτου ελέγχου και δημοσίων υποθέσεων του Ανωτάτου Δικαστηρίου – Διορισμός) (C-487/19, EU:C:2021:798), την έννοια ότι ο ορισμός δικαστή του Sąd Najwyższy (Ανωτάτου Δικαστηρίου) σε άλλο τμήμα του εν λόγω δικαστηρίου προκειμένου να ασκεί εκεί προσωρινά τα δικαιοδοτικά του καθήκοντα, χωρίς τη συγκατάθεσή του, παραβιάζει τις αρχές της ισοβιότητας και της ανεξαρτησίας των δικαστών, κατά τρόπο ανάλογο με τη μετακίνηση δικαστή των τακτικών δικαστηρίων από ένα τμήμα του ίδιου δικαστηρίου σε άλλο, όταν:

– ο δικαστής ορίζεται προκειμένου να αποφαίνεται επί υποθέσεων των οποίων το αντικείμενο δεν συμπίπτει με εκείνο της καθ' ύλην αρμοδιότητας του τμήματος στο οποίο είναι διορισμένος ο εν λόγω δικαστής του Sąd Najwyższy (Ανωτάτου Δικαστηρίου)·

– δεν παρέχεται στον δικαστή ένδικο βοήθημα για την προσβολή της αποφάσεως περί του εν λόγω ορισμού το οποίο να πληροί τις προϋποθέσεις που ορίζονται στη σκέψη 118 της αποφάσεως της 6ης Οκτωβρίου 2021, W.Ż. (Τμήμα εκτάκτου ελέγχου και δημοσίων υποθέσεων του Ανωτάτου Δικαστηρίου – Διορισμός) (C-487/19, EU:C:2021:798)·

– η απόφαση του πρώτου προέδρου του Sąd Najwyższy (Ανωτάτου Δικαστηρίου) περί ορισμού του δικαστή προκειμένου να ασκήσει καθήκοντα σε άλλο τμήμα, αφενός, καθώς και η απόφαση του προέδρου ο οποίος είναι επικεφαλής του πολιτικού τμήματος […] περί αναθέσεως ορισμένων υποθέσεων, αφετέρου, εκδόθηκαν από πρόσωπα που διορίστηκαν ως δικαστές του Sąd Najwyższy (Ανωτάτου Δικαστηρίου) υπό συνθήκες ίδιες με εκείνες της υποθέσεως επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2021, W.Ż. (Τμήμα εκτάκτου ελέγχου και δημοσίων υποθέσεων του Ανωτάτου Δικαστηρίου – Διορισμός) [(C-487/19, EU:C:2021:798)], και, λαμβανομένης υπόψη της υφιστάμενης νομολογίας, οι ένδικες διαδικασίες στις οποίες μετέχουν τα εν λόγω πρόσωπα είτε είναι άκυρες είτε συνιστούν προσβολή του δικαιώματος του διαδίκου σε δίκαιη δίκη, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 της [Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, η οποία υπογράφηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950 (στο εξής: ΕΣΔΑ)]·

– ο ορισμός δικαστή χωρίς τη συγκατάθεσή του για ορισμένο χρόνο σε τμήμα του Sąd Najwyższy (Ανωτάτου Δικαστηρίου) διαφορετικό από εκείνο στο οποίο υπηρετεί, ενώ παράλληλα εξακολουθεί να υποχρεούται να ασκεί δικαιοδοτικά καθήκοντα και στο τμήμα από το οποίο προέρχεται, δεν βρίσκει έρεισμα στο εθνικό δίκαιο·

– ο ορισμός δικαστή, χωρίς τη συγκατάθεσή του, προκειμένου να ασκήσει καθήκοντα για ορισμένο χρόνο σε τμήμα του Sąd Najwyższy (Ανωτάτου Δικαστηρίου) διαφορετικό από εκείνο στο οποίο υπηρετεί συνεπάγεται παράβαση του άρθρου 6, στοιχείο β', της οδηγίας [2003/88];

2) Ανεξάρτητα από την απάντηση που θα δοθεί στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, έχει το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ την έννοια ότι δεν αποτελεί δικαστήριο "που έχει συσταθεί νομίμως" δικαστήριο συγκροτηθέν κατόπιν της αποφάσεως του πρώτου προέδρου του Sąd Najwyższy (Ανωτάτου Δικαστηρίου) περί ορισμού δικαστή προκειμένου να ασκήσει καθήκοντα σε άλλο τμήμα του εν λόγω δικαστηρίου, αφενός, και αποφάσεως του προέδρου ο οποίος είναι επικεφαλής του πολιτικού τμήματος […] περί αναθέσεως ορισμένων υποθέσεων, αφετέρου, δεδομένου ότι οι αποφάσεις αυτές εκδόθηκαν από πρόσωπα που διορίστηκαν ως δικαστές του Sąd Najwyższy (Ανωτάτου Δικαστηρίου) υπό συνθήκες ίδιες με εκείνες της υποθέσεως [επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2021, W.Ż. (Τμήμα εκτάκτου ελέγχου και δημοσίων υποθέσεων του Ανωτάτου Δικαστηρίου – Διορισμός) (C-487/19, EU:C:2021:798)], όταν από την υφιστάμενη νομολογία προκύπτει ότι οι ένδικες διαδικασίες στις οποίες μετέχουν τα πρόσωπα που διορίζονται κατ' αυτόν τον τρόπο είτε είναι άκυρες είτε συνιστούν προσβολή του δικαιώματος του διαδίκου σε δίκαιη δίκη, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 της [ΕΣΔΑ];

3) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα ή απαντήσεως στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα ότι το κατ' αυτόν τον τρόπο συσταθέν δικαστήριο δεν αποτελεί δικαστήριο "που έχει συσταθεί νομίμως", έχουν το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ και η αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης την έννοια ότι οι δικαστές που διορίζονται σε δικαστικό σχηματισμό ο οποίος έχει συγκροτηθεί με τον τρόπο που περιγράφεται στο πρώτο και στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα δύνανται να αρνηθούν να επιληφθούν της υποθέσεως που τους έχει ανατεθεί, συμπεριλαμβανομένης της εκδόσεως αποφάσεως, θεωρώντας ως ανυπόστατες τις αποφάσεις περί ορισμού σε άλλο τμήμα του Sąd Najwyższy (Ανωτάτου Δικαστηρίου) και περί αναθέσεως ορισμένων υποθέσεων, ή οφείλουν να εκδώσουν απόφαση, αφήνοντας τους διαδίκους να επιλέξουν αν θα την προσβάλουν για τον λόγο ότι συνιστά προσβολή του δικαιώματος του διαδίκου να δικασθεί η υπόθεσή του από δικαστήριο το οποίο πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ και του άρθρου 47 του Χάρτη;»

Οι περιστάσεις και τα ζητήματα της υπόθεσης C-459/23

40 Η εταιρία E., αναιρεσείουσα της κύριας δίκης στην υπόθεση C-459/23, δραστηριοποιείται στον τομέα της εμπορίας ηλεκτρικής ενέργειας. Το Πολωνικό Δημόσιο κατέχει μετοχές της σε ποσοστό που υπερβαίνει το 50 %. Η εταιρία W., μία από τις αναιρεσίβλητες της κύριας δίκης στην ίδια υπόθεση, δραστηριοποιείται στον τομέα της παραγωγής, της μεταφοράς και της διανομής ηλεκτρικής ενέργειας.

41 Στις 24 Φεβρουαρίου 2011 οι εταιρίες E. και W. συνήψαν σύμβαση πώλησης περιουσιακών δικαιωμάτων (στο εξής: επίμαχη στην κύρια δίκη σύμβαση). Η σύμβαση αυτή καθόριζε τους όρους πώλησης του συνόλου των περιουσιακών δικαιωμάτων που απορρέουν από πράσινα πιστοποιητικά, ήτοι από τα πιστοποιητικά προέλευσης της παραγόμενης από ανανεώσιμες πηγές ηλεκτρικής ενέργειας. Η εταιρία W. ανέλαβε την υποχρέωση να μεταβιβάσει στην εταιρία E. την κυριότητα όλων των περιουσιακών δικαιωμάτων που απορρέουν από τα πιστοποιητικά αυτά. Η εταιρία E. ανέλαβε την υποχρέωση να αποκτήσει τα εν λόγω πιστοποιητικά μέσω απευθείας συναλλαγών στο πολωνικό χρηματιστήριο ενέργειας. Η εν λόγω σύμβαση προέβλεπε επίσης τους όρους για το αντίτιμο της πώλησης των εν λόγω πιστοποιητικών με τον καθορισμό τύπου για την τιμολόγηση.

42 Μετά από ανεπιτυχείς απόπειρες επαναδιαπραγμάτευσης των όρων τιμολόγησης που προβλέπονταν στην επίμαχη στην κύρια δίκη σύμβαση, η εταιρία E. έπαυσε, τον Σεπτέμβριο του 2017, να αποδέχεται τις προσφορές πώλησης που της υπέβαλλε η εταιρία W.

43 Εν συνεχεία, η εταιρία E. άσκησε αγωγή με αίτημα την αναγνώριση της ανυπαρξίας ενοχικής σχέσης γεννηθείσας από τη σύναψη της επίμαχης στην κύρια δίκη σύμβασης, προβάλλοντας ως επιχείρημα την παράβαση των κανόνων περί σύναψης δημοσίων συμβάσεων. Η αγωγή της απορρίφθηκε με απόφαση του Sąd Okregowy w Gdańsku (περιφερειακού δικαστηρίου Γκντανσκ, Πολωνία), της 6ης Δεκεμβρίου 2018, όπως και η έφεσή της, με απόφαση του Sąd Apelacyjny w Gdańsku (εφετείου Γκντανσκ, Πολωνία), της 13ης Αυγούστου 2019. Τα δικαστήρια αυτά έκριναν, κατ' ουσίαν, ότι η ως άνω σύμβαση δεν εμπίπτει στο δίκαιο των δημοσίων συμβάσεων.

44 Κατόπιν τούτων, η εταιρία E. άσκησε αναίρεση ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου κατά της αποφάσεως της 13ης Αυγούστου 2019. Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται κατά πόσον είναι βάσιμη η εκτίμηση των δικαστηρίων της ουσίας σχετικά με το ζήτημα αν έχει εφαρμογή το δίκαιο των δημοσίων συμβάσεων στην επίμαχη στην κύρια δίκη σύμβαση. Ο προβληματισμός αυτός είναι λυσιτελής εάν από τις απαντήσεις στο πρώτο, στο δεύτερο και στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα, τα οποία παρατίθενται στη σκέψη 39 της παρούσας αποφάσεως, προκύψει ότι το αιτούν δικαστήριο πρέπει να εξετάσει επί της ουσίας την αίτηση αναιρέσεως που ασκήθηκε ενώπιόν του.

45 Πρώτον, το εν λόγω δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν η δραστηριότητα εμπορίας ηλεκτρικής ενέργειας εμπίπτει στο δίκαιο των δημοσίων συμβάσεων. Στο πλαίσιο αυτό, ζητεί, αφενός, την ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 3, στοιχείο β', της οδηγίας 2004/17 προκειμένου να διευκρινιστεί αν η φράση «τροφοδότηση των […] δικτύων με ηλεκτρισμό» περιλαμβάνει την πώληση ηλεκτρικής ενέργειας. Αφετέρου, λαμβανομένου υπόψη του άρθρου 20 της οδηγίας 2004/17, πρέπει να καθοριστεί αν η αγορά πράσινων πιστοποιητικών πραγματοποιείται προς τον σκοπό άσκησης της δραστηριότητας της προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας και υπάγεται στη διαδικασία σύναψης δημοσίων συμβάσεων. Αν η αγορά αυτή απορρέει από υποχρέωση εκ του νόμου και συνιστά, ως εκ τούτου, συνέπεια άσκησης της δραστηριότητας προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας, δεν θα είναι, απεναντίας, αναγκαία για την άσκηση της δραστηριότητας πώλησης ηλεκτρικής ενέργειας.

46 Δεύτερον, το αιτούν δικαστήριο θεωρεί αναγκαίο να διευκρινιστεί η ερμηνεία του άρθρου 1, παράγραφος 4, της οδηγίας 2004/17, σε συνδυασμό με το άρθρο 14 αυτής, προκειμένου να καθοριστεί αν σύμβαση η οποία υποχρεώνει τα μέρη να συνάπτουν εκτελεστικές συμβάσεις υπό καθορισμένους όρους τιμολόγησης και ποσότητας συνιστά συμφωνία-πλαίσιο, κατά την έννοια της οδηγίας αυτής, και υπάγεται στη διαδικασία σύναψης δημοσίων συμβάσεων. Εν προκειμένω, η συνολική ετήσια αξία των συναλλαγών που συνήφθησαν μεταξύ των εταιριών E. και W. στο πλαίσιο των εν λόγω εκτελεστικών συμβάσεων υπερβαίνει τα κατώτατα όρια που ισχύουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση για τις τομεακές δημόσιες συμβάσεις. Αντιθέτως, σε μεμονωμένη βάση, οι εν λόγω συναλλαγές δεν υπερβαίνουν τα ως άνω κατώτατα όρια. Υπό τις συνθήκες αυτές, κατά το αιτούν δικαστήριο, θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι η επίμαχη στην κύρια δίκη σύμβαση δεν συνιστά συμφωνία-πλαίσιο και δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης περί δημοσίων συμβάσεων. Υπογραμμίζει, ωστόσο, ότι το άρθρο 17, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/17 απαγορεύει την κατάτμηση σύμβασης προς τον σκοπό της καταστρατήγησης των εν λόγω κατωτάτων ορίων. Υπό το πρίσμα αυτό, θα πρέπει να καθοριστεί αν η συνολική αξία των εκτελεστικών συναλλαγών πρέπει να αποτιμάται εκ των προτέρων ή εκ των υστέρων.

47 Τρίτον, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται ως προς την κύρωση που πρέπει να επιβληθεί για την απευθείας ανάθεση σύμβασης κατά την οποία δεν ελήφθησαν καθόλου υπόψη οι κανόνες περί σύναψης δημοσίων συμβάσεων και εξετάζει δύο δυνατότητες. Αφενός, είναι δυνατόν να κριθεί ότι μια τέτοια ανάθεση συνιστά περίπτωση μη δημοσίευσης προκήρυξης διαγωνισμού, εμπίπτουσα στο άρθρο 2δ, παράγραφος 1, στοιχείο α′, της οδηγίας 92/13, και, ως εκ τούτου, να ακυρωθεί η επίμαχη στην κύρια δίκη σύμβαση. Αφετέρου, η εταιρία Ε. προτείνει να γίνει διάκριση μεταξύ της παράλειψης δημοσίευσης της προκήρυξης και της πλήρους παράλειψης εφαρμογής των διαδικασιών σύναψης δημοσίων συμβάσεων. Η τελευταία αυτή περίπτωση δεν εμπίπτει στην ως άνω διάταξη, αλλά επισύρει τις αυστηρότερες κυρώσεις που προβλέπονται στο πολωνικό αστικό δίκαιο.

48 Τέταρτον, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν η γενική αρχή της απαγόρευσης της κατάχρησης δικαιώματος αντιτίθεται στην ακύρωση σύμβασης λόγω παράβασης των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης περί δημοσίων συμβάσεων, όταν ο ισχυρισμός με τον οποίο προβάλλεται τέτοια παράβαση αποτελεί απλώς πρόσχημα για την επίτευξη σκοπών εντελώς διαφορετικών από τους επιδιωκόμενους από τον νομοθέτη της Ένωσης, όπως η μη εκτέλεση σύμβασης η κερδοφορία της οποίας έχει μειωθεί για τον ενάγοντα.

49 Υπό τις συνθήκες αυτές, πέραν των τριών προδικαστικών ερωτημάτων που εκτίθενται στη σκέψη 39 της παρούσας αποφάσεως, το Sąd Najwyższy (Ανώτατο Δικαστήριο) υπέβαλε τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα που αφορούν ειδικά την υπόθεση C-459/23:

«4) Σε περίπτωση που στα ανωτέρω προδικαστικά ερωτήματα δοθεί η απάντηση ότι το αιτούν δικαστήριο είναι δικαστήριο που έχει συσταθεί νομίμως κατά την έννοια του άρθρου 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, έχει το άρθρο 3, παράγραφος 3, στοιχείο β′, σε συνδυασμό με το άρθρο 20 και το άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο γ′, της [οδηγίας 2004/17] την έννοια ότι δημόσια επιχείρηση κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο β′, της εν λόγω οδηγίας, η οποία δραστηριοποιείται στη χονδρική και λιανική πώληση ηλεκτρικής ενέργειας, υποχρεούται να αποκτά, μέσω δημοσίων συμβάσεων, πράσινα πιστοποιητικά, όπως αναφέρεται στο άρθρο 2, [δεύτερο εδάφιο,] στοιχεία ια′ και ιβ′, της οδηγίας [2009/28];

5) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα, έχει το άρθρο 14 σε συνδυασμό με το άρθρο 1, παράγραφος 4, της οδηγίας 2004/17 την έννοια ότι συμφωνία-πλαίσιο μεταξύ τέτοιας επιχειρήσεως και παραγωγού ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές πρέπει να συνάπτεται σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλέπεται για τις δημόσιες συμβάσεις, όταν η εκτιμώμενη (αλλά μη προσδιοριζόμενη στη σύμβαση) συνολική αξία των πράσινων πιστοποιητικών που αποκτήθηκαν δυνάμει της εν λόγω σύμβασης υπερβαίνει το κατώτατο όριο που προβλέπεται στο άρθρο 16, στοιχείο α′, της [ως άνω] οδηγίας, αλλά η αξία των επιμέρους συναλλαγών που πραγματοποιούνται δυνάμει της ως άνω σύμβασης δεν υπερβαίνει το κατώτατο αυτό όριο;

6) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο τέταρτο και στο πέμπτο προδικαστικό ερώτημα, πρόκειται για σύναψη σύμβασης που πραγματοποιήθηκε χωρίς να ληφθούν καθόλου υπόψη οι διατάξεις περί συνάψεως δημοσίων συμβάσεων κατά την έννοια του άρθρου 2δ, παράγραφος 1, στοιχείο α′, της [οδηγίας 92/13] ή πρόκειται για άλλη περίπτωση παραβιάσεως του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης περί δημοσίων συμβάσεων η οποία επιτρέπει την κήρυξη της ακυρότητας σύμβασης ανεξαρτήτως της διαδικασίας που προβλέπει ο εθνικός νόμος περί μεταφοράς της εν λόγω οδηγίας στην εσωτερική έννομη τάξη;

7) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο τέταρτο, πέμπτο και έκτο προδικαστικό ερώτημα, έχει η γενική αρχή της απαγορεύσεως της κατάχρησης δικαιώματος την έννοια ότι η αναθέτουσα επιχείρηση κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2004/17 δεν μπορεί να ζητήσει την ακύρωση σύμβασης την οποία έχει συνάψει με προμηθευτή κατά παράβαση των εθνικών διατάξεων περί μεταφοράς των οδηγιών της Ένωσης περί δημοσίων συμβάσεων στην εσωτερική έννομη τάξη, όταν ο πραγματικός λόγος για να ζητηθεί η ακύρωση της σύμβασης δεν είναι η συμμόρφωση προς το δίκαιο της Ένωσης, αλλά η μείωση της κερδοφορίας για την αναθέτουσα επιχείρηση από την εκτέλεσή της;»

50 Με απόφαση του Προέδρου του Δικαστηρίου της 10ης Οκτωβρίου 2023, αποφασίστηκε η συνεκδίκαση των υποθέσεων C-422/23, C-455/23, C-459/23, C-486/23 και C-493/23 προς διευκόλυνση της έγγραφης και της προφορικής διαδικασίας καθώς και προς έκδοση κοινής αποφάσεως.

Επί του παραδεκτού των αιτήσεων προδικαστικής αποφάσεως

51 Υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, εναπόκειται στο ίδιο το Δικαστήριο να εξετάσει τις συνθήκες υπό τις οποίες του έχουν υποβληθεί τα ερωτήματα από το εθνικό δικαστήριο, προκειμένου να εξακριβώσει αν έχει αρμοδιότητα ή αν είναι παραδεκτή η αίτηση που του έχει υποβληθεί (απόφαση της 11ης Ιουλίου 2024, Hann-Invest κ.λπ., C-554/21, C-622/21 και C-727/21, EU:C:2024:594, σκέψη 29 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

52 Δεδομένου ότι οι αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως προέρχονται από επιμέρους δικαστικούς σχηματισμούς του πολιτικού τμήματος, πρέπει να εξακριβωθεί αν το αιτούν όργανο, το οποίο εκφράζει αμφιβολίες ως προς τη δική του ανεξαρτησία, έχει τον χαρακτήρα «δικαστηρίου», κατά την έννοια του άρθρου 267 ΣΛΕΕ.

53 Συναφώς, από πάγια νομολογία προκύπτει ότι το Δικαστήριο, προκειμένου να εκτιμήσει αν το αιτούν όργανο είναι «δικαστήριο» κατά την έννοια του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, ζήτημα που εμπίπτει αποκλειστικά στο δίκαιο της Ένωσης, και, ως εκ τούτου, αν η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως είναι παραδεκτή, λαμβάνει υπόψη μια σειρά στοιχείων, όπως είναι η ίδρυση του οργάνου αυτού με νόμο, η μονιμότητά του, ο δεσμευτικός χαρακτήρας της δικαιοδοσίας του, ο κατ' αντιμωλίαν χαρακτήρας της ενώπιόν του διαδικασίας, η εκ μέρους του οργάνου αυτού εφαρμογή κανόνων δικαίου, καθώς και η ανεξαρτησία του [πρβλ. αποφάσεις της 30ής Ιουνίου 1966, Vaassen-Göbbels, 61/65, EU:C:1966:39, σκέψη 395· της 21ης Δεκεμβρίου 2023, Krajowa Rada Sądownictwa (Παραμονή δικαστή στην ενεργό υπηρεσία), C-718/21, EU:C:2023:1015, σκέψη 40 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία, καθώς και της 7ης Μαΐου 2024, NADA κ.λπ., C-115/22, EU:C:2024:384, σκέψη 35].

54 Το Δικαστήριο έχει επισημάνει ότι το Sąd Najwyższy (Ανώτατο Δικαστήριο), αυτό καθεαυτό, πληροί τις απαιτήσεις που υπομνήσθηκαν ανωτέρω και έχει διευκρινίσει ότι, εφόσον η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προέρχεται από εθνικό δικαστήριο, τεκμαίρεται ότι το αιτούν δικαστήριο πληροί τις ως άνω απαιτήσεις, ανεξαρτήτως της συγκεκριμένης σύνθεσής του [αποφάσεις της 29ης Μαρτίου 2022, Getin Noble Bank, C-132/20, EU:C:2022:235, σκέψεις 68 και 69, καθώς και της 21ης Δεκεμβρίου 2023, Krajowa Rada Sądownictwa (Παραμονή δικαστή στην ενεργό υπηρεσία), C-718/21, EU:C:2023:1015, σκέψη 41].

55 Εντούτοις, το τεκμήριο αυτό μπορεί να ανατραπεί σε περίπτωση κατά την οποία από αμετάκλητη δικαστική απόφαση, εκδοθείσα από δικαστήριο κράτους μέλους ή διεθνές δικαστήριο, προκύπτει ότι το δικαιοδοτικό όργανο που υπέβαλε την αίτηση δεν έχει την ιδιότητα ανεξάρτητου και αμερόληπτου δικαστηρίου το οποίο έχει προηγουμένως συσταθεί νομίμως, κατά την έννοια του άρθρου 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, ερμηνευόμενου σε συνδυασμό με το άρθρο 47, δεύτερο εδάφιο, του Χάρτη [αποφάσεις της 29ης Μαρτίου 2022, Getin Noble Bank, C-132/20, EU:C:2022:235, σκέψη 72, και της 21ης Δεκεμβρίου 2023, Krajowa Rada Sądownictwa (Παραμονή δικαστή στην ενεργό υπηρεσία), C-718/21, EU:C:2023:1015, σκέψη 44].

56 Σε περίπτωση δε προδικαστικής παραπομπής από μονομελή δικαστικό σχηματισμό του πολιτικού τμήματος, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι, υπό το πρίσμα της δικής του νομολογίας ως προς την ερμηνεία του άρθρου 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 47, δεύτερο εδάφιο, του Χάρτη, διάφορες διαπιστώσεις και κρίσεις στις οποίες προέβησαν, αφενός, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου με την απόφαση της 3ης Φεβρουαρίου 2022, Advance Pharma sp. z o.o. κατά Πολωνίας (CE:ECHR:2022:0203JUD00146920), και, αφετέρου, το Naczelny Sąd Administracyjny (Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο) με απόφαση της 6ης Μαΐου 2021 οδηγούσαν στο συμπέρασμα ότι ένας τέτοιος δικαστικός σχηματισμός δεν είχε, λόγω του τρόπου διορισμού του δικαστή που τον συγκροτούσε, την ιδιότητα ανεξάρτητου και αμερόληπτου δικαστηρίου το οποίο έχει προηγουμένως συσταθεί νομίμως, κατά την έννοια των ως άνω διατάξεων του δικαίου της Ένωσης. Κατά συνέπεια, θεωρήθηκε ότι είχε ανατραπεί το τεκμήριο που αναφέρεται στη σκέψη 54 της παρούσας αποφάσεως (πρβλ. απόφαση της 7ης Νοεμβρίου 2024, Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, C-326/23, EU:C:2024:940, σκέψεις 29 έως 37).

57 Εν προκειμένω, από κανένα στοιχείο της δικογραφίας που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο δεν προκύπτει ότι οι δικαστές που απαρτίζουν τους δικαστικούς σχηματισμούς οι οποίοι υπέβαλαν τις αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως διορίστηκαν στο πολιτικό τμήμα κατόπιν διαδικασίας πανομοιότυπης με εκείνη που ακολουθήθηκε για τον διορισμό του μοναδικού δικαστή που ζήτησε την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 7ης Νοεμβρίου 2024, Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (C-326/23, EU:C:2024:940). Επιπλέον, από τη δικογραφία δεν προκύπτει ούτε ότι οι διορισμοί των εν λόγω δικαστών ήταν κρίσιμοι στις υποθέσεις επί των οποίων εκδόθηκαν οι αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Naczelny Sąd Administracyjny (Ανωτάτου Διοικητικού Δικαστηρίου) που μνημονεύονται στην προηγούμενη σκέψη.

58 Υπό τις συνθήκες αυτές, οι αμφιβολίες του αιτούντος δικαστηρίου ως προς τη δική του ανεξαρτησία δεν αρκούν για να ανατραπεί το τεκμήριο που μνημονεύεται στη σκέψη 54 της παρούσας αποφάσεως.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων στις υποθέσεις C-422/23 και C-493/23 καθώς και επί του πρώτου και του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος στις υποθέσεις C-455/23, C-459/23 και C-486/23

Επί του παραδεκτού

59 Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θεωρεί ότι το πρώτο προδικαστικό ερώτημα στις υποθέσεις C-422/23 και C-493/23 καθώς και το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα στις υποθέσεις C-455/23, C-459/23 και C-486/23 είναι απαράδεκτα. Υποστηρίζει ότι τα προδικαστικά αυτά ερωτήματα δεν είναι αναγκαία για την επίλυση των διαφορών των κύριων δικών, δεδομένου ότι οι διαφορές αυτές δεν αφορούν ούτε την απόφαση της πρώτης προέδρου του Sąd Najwyższy (Ανωτάτου Δικαστηρίου) να ορίσει δικαστή προκειμένου να ασκήσει καθήκοντα σε άλλο τμήμα του δικαστηρίου αυτού ούτε τη νομιμότητα της διαδικασίας διορισμού σε θέσεις δικαστών της ως άνω πρώτης προέδρου και της προέδρου του πολιτικού τμήματος.

60 Εν προκειμένω, στις πέντε διαφορές των κύριων δικών, το αιτούν δικαστήριο πρέπει, όπως προκύπτει από τις αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως, να κρίνει in limine litis αν αποτελεί ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο που έχει προηγουμένως συσταθεί νομίμως, κατά την έννοια του άρθρου 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 47, δεύτερο εδάφιο, του Χάρτη, καθότι πλείονα μέλη των δικαστικών σχηματισμών του πολιτικού τμήματος, οι οποίοι υπέβαλαν τις αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως, ορίστηκαν προκειμένου να μετάσχουν προσωρινώς στους σχηματισμούς αυτούς χωρίς να δύνανται να προσβάλουν τον διορισμό τους στο εν λόγω πολιτικό τμήμα.

61 Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι προδικαστικά ερωτήματα τα οποία σκοπούν να παράσχουν στο αιτούν δικαστήριο τη δυνατότητα να επιλύσει in limine litis δυσχέρειες δικονομικής φύσεως όπως αυτές που αφορούν τη δική του αρμοδιότητα να εκδικάσει υπόθεση που εκκρεμεί ενώπιόν του ή, ακόμη, τα έννομα αποτελέσματα που πρέπει ή δεν πρέπει να αναγνωριστούν σε δικαστική απόφαση η οποία είναι δυνατόν να παρακωλύσει τη συνέχιση της εξέτασης μιας τέτοιας υπόθεσης από το εν λόγω δικαστήριο είναι παραδεκτά δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ [αποφάσεις της 13ης Ιουλίου 2023, YP κ.λπ. (Άρση της ποινικής ασυλίας και αναστολή της άσκησης των καθηκόντων δικαστή), C-615/20 και C-671/20, EU:C:2023:562, σκέψη 47 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία, καθώς και της 6ης Μαρτίου 2025, D. K. (Αφαίρεση υποθέσεων από δικαστή), C-647/21 και C-648/21, EU:C:2025:143, σκέψη 53].

62 Υπό τις συνθήκες αυτές, το πρώτο προδικαστικό ερώτημα στις υποθέσεις C-422/23 και C-493/23 καθώς και το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα στις υποθέσεις C-455/23, C-459/23 και C-486/23 είναι παραδεκτά.

Επί της ουσίας

– *Προκαταρκτικές παρατηρήσεις*

63 Βάσει του άρθρου 19 ΣΕΕ, το οποίο συγκεκριμενοποιεί την αξία του κράτους δικαίου που μνημονεύεται στο άρθρο 2 ΣΕΕ, στα εθνικά δικαστήρια και στο Δικαστήριο ανατίθεται η διασφάλιση της πλήρους εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης στο σύνολο των κρατών μελών και

της δικαστικής προστασίας των δικαιωμάτων που οι πολίτες αντλούν από το δίκαιο αυτό [αποφάσεις της 2ας Μαρτίου 2021, A.B. κ.λπ. (Διορισμός δικαστών στο Ανώτατο Δικαστήριο – Προσφυγές), C-824/18, EU:C:2021:153, σκέψη 108, καθώς και της 16ης Νοεμβρίου 2021, Prokuratura Rejonowa w Mińsku Mazowieckim κ.λπ., C-748/19 έως C-754/19, EU:C:2021:931, σκέψη 59].

64 Συναφώς, όπως προβλέπει το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, τα κράτη μέλη οφείλουν να προβλέπουν ένα σύστημα μέσων ένδικης προστασίας και διαδικασιών το οποίο να διασφαλίζει στους πολίτες τον σεβασμό του δικαιώματός τους σε αποτελεσματική δικαστική προστασία στους τομείς που διέπονται από το δίκαιο της Ένωσης. Η μνημονευόμενη στο άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ αρχή της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας των δικαιωμάτων που αντλούν οι πολίτες από το δίκαιο της Ένωσης συνιστά γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης, η οποία απορρέει από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών και έχει κατοχυρωθεί με τα άρθρα 6 και 13 της ΕΣΔΑ, καθώς και, σήμερα πλέον, με το άρθρο 47 του Χάρτη. Επομένως, η τελευταία αυτή διάταξη πρέπει να λαμβάνεται δεόντως υπόψη για την ερμηνεία του άρθρου 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ [απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2021, W.Ż. (Τμήμα εκτάκτου ελέγχου και δημοσίων υποθέσεων του Ανωτάτου Δικαστηρίου – Διορισμός), C-487/19, EU:C:2021:798, σκέψη 102 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

65 Όσον αφορά το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής του άρθρου 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, η διάταξη αυτή αφορά «τους τομείς που διέπονται από το δίκαιο της Ένωσης», ανεξαρτήτως της περίπτωσης στην οποία τα κράτη μέλη θέτουν σε εφαρμογή το δίκαιο αυτό, κατά την έννοια του άρθρου 51, παράγραφος 1, του Χάρτη (πρβλ. αποφάσεις της 27ης Φεβρουαρίου 2018, Associação Sindical dos Juízes Portugueses, C-64/16, EU:C:2018:117, σκέψη 29, καθώς και της 16ης Νοεμβρίου 2021, Prokuratura Rejonowa w Mińsku Mazowieckim κ.λπ., C-748/19 έως C-754/19, EU:C:2021:931, σκέψη 62).

66 Το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ τυγχάνει ιδίως εφαρμογής στην περίπτωση κάθε εθνικού οργάνου δυνάμενου να αποφαίνεται, ως δικαιοδοτικό όργανο, επί ζητημάτων απτομένων της ερμηνείας ή της εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης και εμπιπτόντων, επομένως, σε τομείς που διέπονται από το δίκαιο αυτό (αποφάσεις της 26ης Μαρτίου 2020, Miasto Łowicz και Prokurator Generalny, C-558/18 και C-563/18, EU:C:2020:234, σκέψη 34 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία, και της 11ης Ιουλίου 2024, Hann-Invest κ.λπ., C-554/21, C-622/21 και C-727/21, EU:C:2024:594, σκέψη 36).

67 Τούτο συμβαίνει στην περίπτωση του αιτούντος δικαστηρίου, το οποίο δύναται, πράγματι, να κληθεί να αποφανθεί επί ζητημάτων απτομένων της εφαρμογής ή της ερμηνείας του δικαίου της Ένωσης και εντάσσεται, ως «δικαστήριο» κατά την έννοια του δικαίου της Ένωσης, στο πολωνικό σύστημα ενδίκων βοηθημάτων και μέσων στους «τομείς που διέπονται από το δίκαιο της Ένωσης», κατά το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, με αποτέλεσμα το δικαστήριο αυτό να πρέπει να πληροί τις απαιτήσεις περί αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας.

68 Επιπλέον, σε ορισμένες από τις αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως το αιτούν δικαστήριο παραπέμπει επίσης στο άρθρο 47 του Χάρτη. Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, σύμφωνα με το άρθρο 51, παράγραφος 1, του Χάρτη, οι διατάξεις του απευθύνονται στα κράτη μέλη όταν αυτά εφαρμόζουν το δίκαιο της Ένωσης, η διάταξη δε αυτή επιβεβαιώνει την πάγια νομολογία κατά την οποία τα θεμελιώδη δικαιώματα που κατοχυρώνονται στην έννομη τάξη της Ένωσης έχουν εφαρμογή σε όλες τις καταστάσεις που διέπονται από το δίκαιο της Ένωσης, πλην όμως όχι πέραν αυτών [αποφάσεις της 19ης Νοεμβρίου 2019, A. K. κ.λπ. (Ανεξαρτησία του πειθαρχικού

τμήματος του Ανωτάτου Δικαστηρίου), C-585/18, C-624/18 και C-625/18, EU:C:2019:982, σκέψη 78 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία, καθώς και της 11ης Ιουλίου 2024, Hann-Invest κ.λπ., C-554/21, C-622/21 και C-727/21, EU:C:2024:594, σκέψη 31].

69 Εν προκειμένω, το αιτούν δικαστήριο ουδεμία ένδειξη παρέσχε ότι οι διαφορές των κύριων δικών στις υποθέσεις C-422/23, C-455/23, C-486/23 και C-493/23 αφορούν την ερμηνεία ή την εφαρμογή κανόνα του δικαίου της Ένωσης, ο οποίος εφαρμόζεται σε εθνικό επίπεδο. Υπό τις συνθήκες αυτές, λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο, το άρθρο 47 του Χάρτη δεν φαίνεται να έχει εφαρμογή στις υποθέσεις αυτές. Εντούτοις, το άρθρο 47 του Χάρτη, καίτοι δεν εφαρμόζεται στις διαφορές των κύριων δικών, πρέπει να λαμβάνεται δεόντως υπόψη για την ερμηνεία του άρθρου 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ (αποφάσεις της 20ής Απριλίου 2021, Repubblika, C-896/19, EU:C:2021:311, σκέψεις 44 και 45, καθώς και της 25ης Φεβρουαρίου 2025, Sąd Rejonowy w Białymstoku και Adoreikė, C-146/23 και C-374/23, EU:C:2025:109, σκέψη 43).

70 Αντιθέτως, από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως στην υπόθεση C-459/23 προκύπτει ότι, στην υπόθεση της κύριας δίκης, η εταιρία E. προβάλλει παράβαση των κανόνων της Ένωσης που διέπουν τη σύναψη δημοσίων συμβάσεων, ιδίως δε της οδηγίας 2004/17. Με τα προδικαστικά ερωτήματα στην υπόθεση αυτή, το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να διευκρινιστεί, μεταξύ άλλων, η ερμηνεία του πεδίου εφαρμογής της ως άνω οδηγίας. Επομένως, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η διαφορά της κύριας δίκης στην εν λόγω υπόθεση αφορά την εφαρμογή κανόνα του δικαίου της Ένωσης, ο οποίος εφαρμόζεται σε εθνικό επίπεδο, με τη διευκρίνιση ότι εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να καθορίσει, με γνώμονα τις απαντήσεις του Δικαστηρίου στα προδικαστικά ερωτήματα που αφορούν ειδικά την υπόθεση C-459/23, αν η οδηγία 2004/17 έχει πράγματι εφαρμογή στην υπόθεση της κύριας δίκης, οπότε θα τυγχάνει εφαρμογής και το άρθρο 47 του Χάρτη.

71 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Δικαστήριο πρέπει να αποφανθεί επί της ερμηνείας του άρθρου 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 47 του Χάρτη.

– *Επί των προδικαστικών ερωτημάτων*

72 Με το πρώτο και το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα στις υποθέσεις C-422/23 και C-493/23, καθώς και με το πρώτο και το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα στις υποθέσεις C-455/23, C-459/23 και C-486/23, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 47 του Χάρτη, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε μέτρα τα οποία λαμβάνει ο πρόεδρος εθνικού δικαστηρίου και συνίστανται στον ορισμό δικαστών που υπηρετούν σε τμήμα του δικαστηρίου αυτού προκειμένου να ασκήσουν προσωρινώς καθήκοντα σε άλλο τμήμα του εν λόγω δικαστηρίου, εξακολουθώντας παράλληλα να ασκούν καθήκοντα στο τμήμα από το οποίο προέρχονται, μολονότι οι δικαστές αυτοί ούτε συναίνεσαν στον ως άνω ορισμό ούτε διαθέτουν ένδικο βοήθημα για να τον προσβάλουν και μολονότι ο εν λόγω ορισμός συνεπάγεται αύξηση του φόρτου εργασίας των οικείων δικαστών και απαιτεί την ενασχόλησή τους με ζητήματα εκτός του τομέα ειδίκευσής τους, ο δε ως άνω πρόεδρος έχει διοριστεί στο ίδιο δικαστήριο υπό συνθήκες που αντιβαίνουν προς τις επιταγές του άρθρου 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ.

73 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί, κατά πρώτον, ότι κάθε κράτος μέλος οφείλει, βάσει του άρθρου 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, να διασφαλίζει ότι τα όργανα τα οποία, ως «δικαστήρια» κατά την έννοια του δικαίου της Ένωσης, καλούνται να αποφανθούν επί ζητημάτων που αφορούν την εφαρμογή ή την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης και τα οποία, ως εκ τούτου, εντάσσονται

στο εθνικό σύστημα ενδίκων βοηθημάτων και μέσων στους τομείς που διέπονται από το δίκαιο της Ένωσης πληρούν τις απαιτήσεις περί αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται η ανεξαρτησία [αποφάσεις της 11ης Ιουλίου 2024, Hann-Invest κ.λπ., C-554/21, C-622/21 και C-727/21, EU:C:2024:594, σκέψη 47 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία, καθώς και της 6ης Μαρτίου 2025, D. K. (Αφαίρεση υποθέσεων από δικαστή), C-647/21 και C-648/21, EU:C:2025:143, σκέψη 65].

74 Η απαίτηση αυτή περί ανεξαρτησίας των δικαιοδοτικών οργάνων, η οποία είναι άμεσα συνυφασμένη με την αποστολή του δικαστή, αποτελεί ουσιώδες στοιχείο του δικαιώματος αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας και του θεμελιώδους δικαιώματος σε δίκαιη δίκη, που είναι κεφαλαιώδους σημασίας για τη διασφάλιση της προστασίας του συνόλου των δικαιωμάτων των οποίων απολαύουν οι πολίτες βάσει του δικαίου της Ένωσης και για την προάσπιση των κοινών αξιών των κρατών μελών οι οποίες μνημονεύονται στο άρθρο 2 ΣΕΕ, ιδίως δε της αξίας του κράτους δικαίου [αποφάσεις της 11ης Ιουλίου 2024, Hann-Invest κ.λπ., C-554/21, C-622/21 και C-727/21, EU:C:2024:594, σκέψη 49 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία, καθώς και της 6ης Μαρτίου 2025, D. K. (Αφαίρεση υποθέσεων από δικαστή), C-647/21 και C-648/21, EU:C:2025:143, σκέψη 66].

75 Η εν λόγω απαίτηση περί ανεξαρτησίας περιλαμβάνει δύο πτυχές. Η πρώτη πτυχή, εξωτερικής φύσεως, προϋποθέτει ότι το οικείο όργανο ασκεί τα καθήκοντά του με πλήρη αυτονομία, χωρίς να υπόκειται σε οποιαδήποτε ιεραρχική σχέση ή σχέση υπαγωγής έναντι οποιουδήποτε και χωρίς να λαμβάνει εντολές ή οδηγίες οποιασδήποτε προέλευσης και ότι, ως εκ τούτου, προστατεύεται από εξωτερικές παρεμβάσεις ή πιέσεις οι οποίες θα μπορούσαν να θίξουν την ανεξάρτητη κρίση των μελών του και να επηρεάσουν τις αποφάσεις τους. Η δεύτερη πτυχή, εσωτερικής φύσεως, συνδέεται με την έννοια της «αμεροληψίας» και έγκειται στην τήρηση ίσων αποστάσεων από τους διαδίκους και από τα συμφέροντά τους σε σχέση με το αντικείμενο της διαφοράς. Η πτυχή αυτή επιτάσσει την τήρηση αντικειμενικότητας και την απουσία κάθε συμφέροντος ως προς την επίλυση της διαφοράς πέραν της αυστηρής εφαρμογής των κανόνων δικαίου [αποφάσεις της 11ης Ιουλίου 2024, Hann-Invest κ.λπ., C-554/21, C-622/21 και C-727/21, EU:C:2024:594, σκέψεις 50 και 51 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία, καθώς και της 6ης Μαρτίου 2025, D. K. (Αφαίρεση υποθέσεων από δικαστή), C-647/21 και C-648/21, EU:C:2025:143, σκέψη 67].

76 Μολονότι η «εξωτερική» πτυχή αποσκοπεί κατ' ουσίαν στη διασφάλιση της ανεξαρτησίας των δικαστηρίων έναντι της νομοθετικής και της εκτελεστικής εξουσίας σύμφωνα με την αρχή της διάκρισης των εξουσιών που χαρακτηρίζει τη λειτουργία ενός κράτους δικαίου, εντούτοις αφορά επίσης την προστασία των δικαστών από αθέμιτη επιρροή προερχόμενη από το εσωτερικό του οικείου δικαστηρίου [πρβλ. αποφάσεις της 11ης Ιουλίου 2024, Hann-Invest κ.λπ., C-554/21, C-622/21 και C-727/21, EU:C:2024:594, σκέψη 54 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία, καθώς και της 6ης Μαρτίου 2025, D. K. (Αφαίρεση υποθέσεων από δικαστή), C-647/21 και C-648/21, EU:C:2025:143, σκέψη 68].

77 Υπογραμμίζεται επίσης ότι η άσκηση του δικαστικού λειτουργήματος πρέπει να προφυλάσσεται όχι μόνον από οποιαδήποτε άμεση άσκηση επιρροής, υπό τη μορφή εντολών, αλλά και από πιο έμμεσες μορφές άσκησης επιρροής δυνάμενες να κατευθύνουν τις αποφάσεις των δικαστών [πρβλ. αποφάσεις της 11ης Ιουλίου 2024, Hann-Invest κ.λπ., C-554/21, C-622/21 και C-727/21, EU:C:2024:594, σκέψη 53 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία, καθώς και της 14ης Νοεμβρίου 2024, S. (Μεταβολή της σύνθεσης δικαστικού σχηματισμού), C-197/23, EU:C:2024:956, σκέψη 62 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

78 Οι εγγυήσεις αυτές περί ανεξαρτησίας και αμεροληψίας απαιτούν την ύπαρξη κανόνων, ιδίως όσον αφορά τη σύνθεση του οικείου οργάνου, ώστε οι πολίτες να μην έχουν καμία εύλογη αμφιβολία ως προς το ανεπηρέαστο του εν λόγω οργάνου από εξωγενή στοιχεία και ως προς την ουδετερότητά του έναντι των αντιπαρατιθέμενων συμφερόντων [αποφάσεις της 11ης Ιουλίου 2024, Hann-Invest κ.λπ., C-554/21, C-622/21 και C-727/21, EU:C:2024:594, σκέψη 52, καθώς και της 6ης Μαρτίου 2025, D. K. (Αφαίρεση υποθέσεων από δικαστή), C-647/21 και C-648/21, EU:C:2025:143, σκέψη 70].

79 Κατά δεύτερον, το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ απαιτεί επίσης την ύπαρξη δικαστηρίου «που έχει προηγουμένως συσταθεί νομίμως», λαμβανομένων υπόψη των άρρηκτων δεσμών που υφίστανται μεταξύ της πρόσβασης σε ένα τέτοιο δικαστήριο και των εγγυήσεων ανεξαρτησίας και αμεροληψίας των δικαστών [πρβλ. αποφάσεις της 11ης Ιουλίου 2024, Hann-Invest κ.λπ., C-554/21, C-622/21 και C-727/21, EU:C:2024:594, σκέψη 55 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία, καθώς και της 14ης Νοεμβρίου 2024, S. (Μεταβολή της σύνθεσης δικαστικού σχηματισμού), C-197/23, EU:C:2024:956, σκέψη 63 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

80 Η έννοια του «δικαστηρίου που έχει συσταθεί νομίμως», η οποία περιέχεται και στο άρθρο 47, δεύτερο εδάφιο, του Χάρτη και απηχεί, μεταξύ άλλων, την αρχή του κράτους δικαίου, αφορά όχι μόνον τη νομική βάση της ίδιας της ύπαρξης του δικαστηρίου, αλλά και τη σύνθεση του δικαστικού σχηματισμού σε κάθε υπόθεση, καθώς και κάθε άλλη διάταξη του εσωτερικού δικαίου της οποίας η μη τήρηση καθιστά μη νόμιμη τη συμμετοχή ενός ή περισσοτέρων δικαστών στην εξέταση της υπόθεσης. Επομένως, η έννοια αυτή περιλαμβάνει τους κανόνες περί ανάθεσης και εκ νέου ανάθεσης υποθέσεων [πρβλ. απόφαση της 6ης Μαρτίου 2025, D. K. (Αφαίρεση υποθέσεων από δικαστή), C-647/21 και C-648/21, EU:C:2025:143, σκέψεις 73 και 74 καθώς και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

81 Κατά συνέπεια, το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ απαιτεί συναφώς οι κανόνες που διέπουν τη σύνθεση των δικαστικών σχηματισμών να είναι ικανοί να αποκλείσουν κάθε αθέμιτη παρεμβολή, στη διαδικασία λήψης απόφασης σχετικά με συγκεκριμένη υπόθεση, εκ μέρους προσώπων τα οποία βρίσκονται εκτός του δικαστικού σχηματισμού που είναι αρμόδιος για την υπόθεση αυτή και ενώπιον των οποίων οι διάδικοι δεν μπόρεσαν να προβάλουν τα επιχειρήματά τους [πρβλ. αποφάσεις της 11ης Ιουλίου 2024, Hann-Invest κ.λπ., C-554/21, C-622/21 και C-727/21, EU:C:2024:594, σκέψη 59, καθώς και της 6ης Μαρτίου 2025, D. K. (Αφαίρεση υποθέσεων από δικαστή), C-647/21 και C-648/21, EU:C:2025:143, σκέψη 75].

82 Εν προκειμένω, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται κατά πόσον συνάδουν με τις επιταγές που υπομνήσθηκαν στις σκέψεις 73 έως 81 της παρούσας αποφάσεως μέτρα με τα οποία η πρώτη πρόεδρος του Sąd Najwyższy (Ανωτάτου Δικαστηρίου) όρισε δικαστές, προερχόμενους από το τμήμα εργατικών διαφορών και διαφορών κοινωνικής ασφάλισης, προκειμένου να ασκήσουν καθήκοντα, για ορισμένο χρονικό διάστημα τριών μηνών, εντός του πολιτικού τμήματος, εξακολουθώντας παράλληλα να ασκούν καθήκοντα κατά το ίδιο διάστημα στο τμήμα από το οποίο προέρχονται.

83 Συναφώς, επισημαίνεται, κατ’ αρχάς, ότι είναι θεμιτό τα κράτη μέλη να προβλέπουν, στο εθνικό τους δίκαιο, τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες ο πρόεδρος δικαστηρίου έχει την εξουσία να λαμβάνει μέτρα που επιβάλλουν προσωρινώς στους δικαστές του δικαστηρίου αυτού να υπηρετούν παράλληλα τόσο στο τμήμα από το οποίο προέρχονται όσο και σε άλλο τμήμα του εν λόγω δικαστηρίου. Πράγματι, τέτοια μέτρα μπορεί να είναι απαραίτητα για την εσωτερική

οργάνωση των εργασιών ενός δικαστηρίου, λαμβανομένων υπόψη των επιταγών που συνδέονται με την ανάγκη διασφάλισης της ορθής απονομής της δικαιοσύνης και της τήρησης της αρχής της εύλογης διάρκειας της δίκης.

84 Όσον αφορά, εν συνεχεία, τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες μπορούν να ληφθούν τέτοια μέτρα, κατά πρώτον, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν ασκεί επιρροή το γεγονός ότι η πρώτη πρόεδρος του Sąd Najwyższy (Ανωτάτου Δικαστηρίου), η οποία όρισε τους οικείους δικαστές προκειμένου να ασκήσουν προσωρινώς καθήκοντα στο πολιτικό τμήμα, όπως εξάλλου και η πρόεδρος του τμήματος αυτού, η οποία ανέθεσε τις υποθέσεις των διαφορών των κύριων δικών στον ως άνω σχηματισμό, διορίστηκαν σε θέσεις δικαστών στο εν λόγω δικαστήριο υπό συνθήκες μη συνάδουσες προς το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ.

85 Συναφώς, είναι αληθές ότι, όπως επισημαίνει το αιτούν δικαστήριο, το Δικαστήριο έκρινε, στις σκέψεις 155 και 160 της αποφάσεως της 6ης Οκτωβρίου 2021, W.Ż. (Τμήμα εκτάκτου ελέγχου και δημοσίων υποθέσεων του Ανωτάτου Δικαστηρίου – Διορισμός) (C-487/19, EU:C:2021:798), ότι το εθνικό δικαστήριο οφείλει, σύμφωνα με την αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης, να κρίνει ότι είναι ανυπόστατη διάταξη εκδοθείσα από όργανο το οποίο δεν αποτελεί ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο που έχει προηγουμένως συσταθεί νομίμως, κατά την έννοια του δικαίου της Ένωσης.

86 Ωστόσο, τούτο δεν σημαίνει ότι κάθε μέτρο εσωτερικής οργάνωσης των εργασιών ενός δικαστηρίου, όπως μέτρο με το οποίο ορίζονται δικαστές προκειμένου να ασκήσουν προσωρινώς καθήκοντα σε τμήμα διαφορετικό από εκείνο στο οποίο υπηρετούν ή με το οποίο τους ανατίθενται υποθέσεις, πρέπει να θεωρείται ανυπόστατο όταν έχει ληφθεί από τον πρόεδρο του δικαστηρίου αυτού ή από πρόεδρο δικαστικού σχηματισμού, οι οποίοι δεν αποτελούν ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο που έχει προηγουμένως συσταθεί νομίμως, κατά την έννοια του δικαίου της Ένωσης. Συγκεκριμένα, η υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η μνημονευόμενη στην προηγούμενη σκέψη νομολογία αφορούσε, σε αντίθεση με τις υπό κρίση υποθέσεις, την ύπαρξη δικαστικών αποφάσεων που περατώνουν τη δίκη.

87 Συνακόλουθα, το γεγονός ότι η πρόεδρος του Sąd Najwyższy (Ανωτάτου Δικαστηρίου) και η πρόεδρος του πολιτικού τμήματος, οι οποίες όρισαν, αντιστοίχως, τους οικείους δικαστές προκειμένου να ασκήσουν καθήκοντα στο τμήμα αυτό και ανέθεσαν σε δικαστικούς σχηματισμούς τις υποθέσεις των διαφορών των κύριων δικών, διορίστηκαν, όπως διαπίστωσε το αιτούν δικαστήριο, υπό συνθήκες αντιβαίνουσες προς τις επιταγές του άρθρου 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ δεν αρκεί, αφ’ εαυτού, για να δικαιολογήσει το συμπέρασμα ότι οι δικαστικοί σχηματισμοί που συγκροτήθηκαν κατ’ αυτόν τον τρόπο και επιλήφθηκαν των ως άνω υποθέσεων πρέπει και αυτοί να θεωρηθούν ότι δεν αποτελούν ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο που έχει προηγουμένως συσταθεί νομίμως, κατά την έννοια του δικαίου της Ένωσης.

88 Κατά δεύτερον, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι τα μέτρα με τα οποία επιβάλλεται προσωρινώς στους δικαστές ενός δικαστηρίου να υπηρετούν παράλληλα τόσο στο τμήμα από το οποίο προέρχονται όσο και σε άλλο τμήμα του δικαστηρίου αυτού συνάδουν με τις αρχές της ανεξαρτησίας και της αμεροληψίας, καθώς και με την απαίτηση περί δικαστηρίου που έχει προηγουμένως συσταθεί νομίμως, πρέπει να λαμβάνεται μέριμνα ώστε τα μέτρα αυτά να μην αποτελούν μέσο άσκησης ελέγχου επί του περιεχομένου των δικαστικών αποφάσεων.

89 Τούτο μπορεί να συμβαίνει εάν τέτοια μέτρα μπορούν όχι μόνο να επηρεάσουν μακροπρόθεσμα την έκταση των αρμοδιοτήτων των οικείων δικαστών και τον χειρισμό των υποθέσεων που τους έχουν ανατεθεί, αλλά και να έχουν σημαντικές συνέπειες για τη ζωή και τη σταδιοδρομία τους,

στον βαθμό που, για παράδειγμα, συνεπάγονται υποβιβασμό των δικαστών αυτών ή υποβάθμιση της επαγγελματικής τους κατάστασης. Ομοίως, τέτοια μέτρα θα ήταν δυνατό να προκαλέσουν στους πολίτες εύλογες αμφιβολίες ως προς την ανεξαρτησία και την αμεροληψία των δικαστών αυτών, εάν υπόκεινται στην απόλυτη διακριτική ευχέρεια του προέδρου του εθνικού δικαστηρίου και εάν αφορούν στοχευμένα συγκεκριμένους δικαστές λόγω των θέσεων που έχουν εκφράσει στο παρελθόν, ιδίως κατά των πρόσφατων μεταρρυθμίσεων του πολωνικού δικαστικού συστήματος, ή εάν ελήφθησαν κατόπιν δικαστικών αποφάσεων που εξέδωσαν οι δικαστές αυτοί [βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2021, W.Ż. (Τμήμα εκτάκτου ελέγχου και δημοσίων υποθέσεων του Ανωτάτου Δικαστηρίου – Διορισμός), C-487/19, EU:C:2021:798, σκέψεις 115 και 119].

90 Αντιθέτως, τούτο δεν ισχύει στην περίπτωση μέτρων που συνίστανται στον ορισμό δικαστών προκειμένου να ασκήσουν καθήκοντα σε τμήμα τα οποία στηρίζονται σε θεμιτούς λόγους αναγόμενους ιδίως στην ορθή απονομή της δικαιοσύνης και λαμβάνονται βάσει των εθνικών διατάξεων που διέπουν το επίμαχο δικαστήριο, είναι προσωρινά και αυστηρώς οριοθετημένα χρονικά, υπό την επιφύλαξη της ενδεχόμενης ανανέωσής τους, χωρίς να θέτουν υπό αμφισβήτηση την τοποθέτηση των οικείων δικαστών στο τμήμα από το οποίο προέρχονται και τα οποία ουδόλως συνεπάγονται την αφαίρεση από τους δικαστές αυτούς των υποθέσεων των οποίων έχουν επιληφθεί ούτε οποιονδήποτε υποβιβασμό των εν λόγω δικαστών. Το συμπέρασμα αυτό επιβάλλεται κατά μείζονα λόγο όταν τέτοια μέτρα, αμιγώς οργανωτικά, αφορούν μεγάλο αριθμό δικαστών του οικείου εθνικού δικαστηρίου και τα οποία δεν έχουν ούτε ως σκοπό ούτε ως αποτέλεσμα τη στόχευση συγκεκριμένων δικαστών λόγω των θέσεων που έχουν εκφράσει στο παρελθόν. Το γεγονός ότι τέτοια μέτρα μπορούν να συνεπάγονται, σε προσωρινή βάση, αύξηση, έστω και σημαντική, του φόρτου εργασίας των οικείων δικαστών και ότι υποχρεώνουν τους δικαστές αυτούς να ασχοληθούν με ζητήματα εκτός του τομέα ειδίκευσής τους δεν ασκεί συναφώς επιρροή.

91 Εν προκειμένω, από τα στοιχεία της δικογραφίας που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο προκύπτει ότι τα επίμαχα στις υποθέσεις των κύριων δικών μέτρα αντιστοιχούν στα αναφερόμενα στην προηγούμενη σκέψη.

92 Πράγματι, πρώτον, τα μέτρα με τα οποία η πρώτη πρόεδρος του Sąd Najwyższy (Ανωτάτου Δικαστηρίου) όρισε δικαστές, προερχόμενους από το τμήμα εργατικών διαφορών και διαφορών κοινωνικής ασφάλισης, προκειμένου να ασκήσουν καθήκοντα στο πολιτικό τμήμα για συγκεκριμένη περίοδο τριών μηνών, ελήφθησαν βάσει του άρθρου 35, παράγραφος 3, του νόμου περί του Ανωτάτου Δικαστηρίου. Η διάταξη αυτή, η οποία υφίσταται από μακρού, καθορίζει ρητώς μέγιστο διάστημα έξι μηνών κατ' έτος ως διάρκεια ισχύος τέτοιων μέτρων λαμβανομένων χωρίς τη συγκατάθεση των οικείων δικαστών. Η δεύτερη περίοδος της εν λόγω διατάξεως δεν φαίνεται άλλωστε να απαγορεύει την παραμονή των δικαστών αυτών στο τμήμα από το οποίο προέρχονται.

93 Το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει, ωστόσο, ότι το άρθρο 35, παράγραφος 3, του νόμου περί του Ανωτάτου Δικαστηρίου δεν επιτρέπει τον εν λόγω ορισμό χωρίς τη συγκατάθεση του οικείου δικαστή ούτε προβλέπει την παραμονή του οικείου δικαστή στο τμήμα από το οποίο προέρχεται κατά το ως άνω χρονικό διάστημα. Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι δεν εναπόκειται στο Δικαστήριο να αμφισβητήσει την ερμηνεία του εθνικού δικαίου στην οποία προέβη το αιτούν δικαστήριο. Τούτου δοθέντος, έστω και αν υποτεθεί ότι η ίδια διάταξη δεν επιτρέπει τους επίμαχους ορισμούς δικαστών, το γεγονός αυτό δεν αρκεί, αφ' εαυτού, για να τεθεί υπό αμφισβήτηση το συμβατό των δικαστικών σχηματισμών που απαρτίζουν το αιτούν δικαστήριο με το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 47 του Χάρτη.

94 Δεύτερον, από τα στοιχεία της δικογραφίας που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο προκύπτει ότι τα μέτρα αυτά, καίτοι μη αιτιολογημένα, φαίνεται να ελήφθησαν για την αντιμετώπιση της αύξησης των ένδικων διαφορών ενώπιον του πολιτικού τμήματος και της σημαντικής καθυστέρησης στην εκδίκαση των υποθέσεων του τμήματος αυτού. Επομένως, επιδιώκουν θεμιτό σκοπό, τούτο δε ανεξαρτήτως των περιστάσεων που προκάλεσαν τη σημαντική αυτή καθυστέρηση στην εκδίκαση των υποθέσεων.

95 Τρίτον, τα επίμαχα στις υποθέσεις των κύριων δικών μέτρα είναι προσωρινά, δεδομένου ότι οι οικείοι δικαστές ορίστηκαν προκειμένου να ασκήσουν καθήκοντα στο πολιτικό τμήμα για περίοδο τριών μηνών, ενώ το άρθρο 35, παράγραφος 3, του νόμου περί του Ανωτάτου Δικαστηρίου προβλέπει μέγιστο χρονικό διάστημα έξι μηνών κατ' έτος. Στο πλαίσιο αυτό, το ενδεχόμενο παράτασης ή ανανέωσης των ορισμών αυτών, όπερ θα καθιστούσε την τοποθέτηση στο πολιτικό τμήμα οιονεί μόνιμη, είναι, βάσει των στοιχείων που διαθέτει το Δικαστήριο, υποθετικής φύσεως.

96 Τέταρτον, σύμφωνα με τα στοιχεία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο, τα μέτρα αυτά δεν φαίνεται να είχαν ως αποτέλεσμα οποιονδήποτε υποβιβασμό των οικείων δικαστών ή οποιαδήποτε υποβάθμιση της επαγγελματικής τους κατάστασης, δεδομένου ότι οι δικαστές αυτοί εξακολουθούν να επιλαμβάνονται των αιτήσεων αναιρέσεως που ασκήθηκαν ενώπιον του Sąd Najwyższy (Ανωτάτου Δικαστηρίου). Τα ως άνω μέτρα δεν είχαν ως συνέπεια να αφαιρεθούν από τους δικαστές αυτούς οι υποθέσεις που τους είχαν προηγουμένως ανατεθεί, με τη διευκρίνιση ότι οι εν λόγω δικαστές εξακολούθησαν να ασκούν καθήκοντα στο τμήμα από το οποίο προέρχονται καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου ισχύος των μέτρων. Όπως διαπιστώθηκε στη σκέψη 90 της παρούσας αποφάσεως, το γεγονός ότι τα μέτρα αυτά συνεπάγονται προσωρινή αύξηση του φόρτου εργασίας των οικείων δικαστών ή τους υποχρεώνουν να ασχολούνται με θέματα εκτός του τομέα ειδίκευσής τους δεν ασκεί επιρροή στο πλαίσιο αυτό.

97 Πέμπτον, τα επίμαχα στις υποθέσεις των κύριων δικών μέτρα αφορούσαν συνολικά είκοσι δικαστές. Λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο, τα μέτρα αυτά δεν φαίνεται να αφορούσαν στοχευμένα συγκεκριμένους δικαστές, λόγω του ότι, επί παραδείγματι, είχαν επικρίνει τις μεταρρυθμίσεις του πολωνικού δικαστικού συστήματος.

98 Υπό τις συνθήκες αυτές, το γεγονός ότι τα επίμαχα στις υποθέσεις των κύριων δικών μέτρα ελήφθησαν χωρίς τη συγκατάθεση των οικείων δικαστών και ότι οι δικαστές αυτοί δεν έχουν στη διάθεσή τους κανένα ένδικο βοήθημα για να τα προσβάλουν δεν μπορεί να συνιστά παραβίαση των αρχών της ανεξαρτησίας και της αμεροληψίας και παραβίαση της απαίτησης περί δικαστηρίου που έχει προηγουμένως συσταθεί νομίμως. Πράγματι, ελλείψει οποιασδήποτε ένδειξης ότι τα συγκεκριμένα μέτρα μπορούν να έχουν αποτελέσματα ανάλογα με πειθαρχική ποινή, τέτοιες περιστάσεις δεν είναι ικανές να προκαλέσουν στους πολίτες εύλογες αμφιβολίες ως προς την ανεξαρτησία και την αμεροληψία των οικείων δικαστών.

99 Επιπλέον και εν πάση περιπτώσει, πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι η νομιμότητα της σύνθεσης των δικαστικών σχηματισμών που απαρτίζουν το αιτούν δικαστήριο υπό το πρίσμα του άρθρου 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 47 του Χάρτη, πρέπει, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, να υπόκειται σε δικαστικό έλεγχο [βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 14ης Νοεμβρίου 2024, S. (Μεταβολή της σύνθεσης δικαστικού σχηματισμού), C-197/23, EU:C:2024:956, σκέψη 67]. Εν προκειμένω, οι υποθέσεις των κύριων δικών αποτελούν ακριβώς απόδειξη ότι το εθνικό δίκαιο παρέχει στο αιτούν δικαστήριο τη δυνατότητα να ελέγξει τη νομιμότητα της δικής του σύνθεσης.

100 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των προεκτεθέντων, στα δύο προδικαστικά ερωτήματα στις υποθέσεις C-422/23 και C-493/23 καθώς και στο πρώτο και στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα στις υποθέσεις C-455/23, C-459/23 και C-486/23 πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 47 του Χάρτη, έχει την έννοια ότι δεν αντιτίθεται σε μέτρα τα οποία λαμβάνει ο πρόεδρος εθνικού δικαστηρίου και συνίστανται στον ορισμό δικαστών που υπηρετούν σε τμήμα του δικαστηρίου αυτού προκειμένου να ασκήσουν προσωρινώς καθήκοντα σε άλλο τμήμα του εν λόγω δικαστηρίου, εξακολουθώντας παράλληλα να ασκούν καθήκοντα στο τμήμα από το οποίο προέρχονται, μολονότι οι δικαστές αυτοί ούτε συναίνεσαν στον ως άνω ορισμό ούτε διαθέτουν ένδικο βοήθημα για να τον προσβάλουν και μολονότι ο εν λόγω ορισμός συνεπάγεται αύξηση του φόρτου εργασίας των οικείων δικαστών και απαιτεί την ενασχόλησή τους με ζητήματα εκτός του τομέα ειδίκευσής τους, ο δε ως άνω πρόεδρος έχει διοριστεί στο ίδιο δικαστήριο υπό συνθήκες που αντιβαίνουν προς τις επιταγές του άρθρου 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, εφόσον τα μέτρα αυτά στηρίζονται σε θεμιτούς λόγους αναγόμενους ιδίως στην ορθή απονομή της δικαιοσύνης, λαμβάνονται βάσει των εθνικών διατάξεων που διέπουν το επίμαχο δικαστήριο, είναι προσωρινά και αυστηρώς οριοθετημένα χρονικά, δεν θέτουν υπό αμφισβήτηση την τοποθέτηση των οικείων δικαστών στο τμήμα από το οποίο προέρχονται και δεν συνεπάγονται οποιονδήποτε υποβιβασμό των εν λόγω δικαστών ούτε αφαίρεση από αυτούς των υποθέσεων που τους έχουν ανατεθεί.

Επί του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος στις υποθέσεις C-455/23, C-459/23 και C-486/23

101 Το τρίτο προδικαστικό ερώτημα στις υποθέσεις C-455/23, C-459/23 και C-486/23 υποβάλλεται για την περίπτωση κατά την οποία από την απάντηση στο πρώτο και στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα στις υποθέσεις αυτές προκύψει, κατ' ουσίαν, ότι δικαστήριο συγκροτούμενο υπό συνθήκες όπως εκείνες του αιτούντος δικαστηρίου δεν αποτελεί ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο που έχει προηγουμένως συσταθεί νομίμως, κατά την έννοια του άρθρου 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ. Λαμβανομένης υπόψη της απάντησης που δόθηκε στα τελευταία αυτά προδικαστικά ερωτήματα, παρέλκει η απάντηση στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα που υποβλήθηκε σε εκάστη των ως άνω υποθέσεων.

Επί του τετάρτου προδικαστικού ερωτήματος στην υπόθεση C-459/23

102 Με το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα στην υπόθεση C-459/23, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 3, παράγραφος 3, στοιχείο β', της οδηγίας 2004/17, σε συνδυασμό με το άρθρο 20, παράγραφος 1, της ίδιας οδηγίας, έχει την έννοια ότι η εκ μέρους δημόσιας επιχείρησης εμπορίας ηλεκτρικής ενέργειας αγορά πράσινων πιστοποιητικών του άρθρου 2, δεύτερο εδάφιο, στοιχεία ια' και ιβ', της οδηγίας 2009/28 συνιστά δραστηριότητα η οποία ασκείται με σκοπό την τροφοδότηση με ηλεκτρισμό σταθερών δικτύων σχεδιασμένων για να παρέχουν στο κοινό υπηρεσίες στον τομέα της παραγωγής, της μεταφοράς ή της διανομής ηλεκτρικής ενέργειας.

103 Προκαταρκτικώς, πρέπει, εν πρώτοις, να υπομνησθεί ότι εφαρμοστέα είναι κατ' αρχήν η οδηγία που ισχύει κατά το χρονικό σημείο κατά το οποίο η αναθέτουσα αρχή επιλέγει το είδος της διαδικασίας που θα εφαρμόσει και δίνει οριστική απάντηση στο ζήτημα αν υπάρχει ή όχι υποχρέωση διεξαγωγής διαγωνισμού για τη σύναψη δημόσιας σύμβασης (πρβλ. αποφάσεις της 5ης Οκτωβρίου 2000, Επιτροπή κατά Γαλλίας, C-337/98, EU:C:2000:543, σκέψη 37· της 10ης Ιουλίου 2014, Impresa Pizzarotti, C-213/13, EU:C:2014:2067, σκέψη 31, καθώς και της

14ης Σεπτεμβρίου 2017, Casertana Costruzioni, C-223/16, EU:C:2017:685, σκέψη 21). Εν προκειμένω, η επίμαχη στην κύρια δίκη σύμβαση συνήφθη το 2011, συνεπώς, εφαρμοστέα ratione temporis είναι η οδηγία 2004/17.

104 Εν συνεχεία, πρέπει να υπογραμμισθεί ότι η ως άνω οδηγία, σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο α′, αυτής, εφαρμόζεται στους αναθέτοντες φορείς οι οποίοι είναι, μεταξύ άλλων, δημόσιες επιχειρήσεις που ασκούν δραστηριότητα από τις αναφερόμενες στα άρθρα 3 έως 7 της εν λόγω οδηγίας. Συναφώς, το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο β′, της οδηγίας 2004/17 καθιερώνει τεκμήριο κατά το οποίο «δημόσια επιχείρηση», κατά την έννοια της τελευταίας ως άνω διατάξεως, είναι επιχείρηση στην οποία οι αναθέτουσες αρχές κατέχουν, άμεσα ή έμμεσα, το μεγαλύτερο μέρος του κεφαλαίου της.

105 Εν προκειμένω, από τις διαπιστώσεις του αιτούντος δικαστηρίου προκύπτει ότι η εταιρία Ε. αποτελεί τέτοια δημόσια επιχείρηση, δεδομένου ότι ποσοστό που υπερβαίνει το 50 % του κεφαλαίου της ανήκει στο Πολωνικό Δημόσιο.

106 Απομένει, συνεπώς, να κριθεί, όπως ζητείται με το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα στην υπόθεση C-459/23, αν μπορεί να θεωρηθεί ότι η επιχείρηση αυτή ασκεί δραστηριότητα από τις αναφερόμενες στο άρθρο 3, παράγραφος 3, της οδηγίας 2004/17.

107 Συναφώς, κατά πρώτον, υπενθυμίζεται ότι, σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 3, στοιχείο β′, της οδηγίας 2004/17, η οδηγία αυτή εφαρμόζεται, όσον αφορά την ηλεκτρική ενέργεια, στην τροφοδότηση με ηλεκτρισμό σταθερών δικτύων σχεδιασμένων για να παρέχουν στο κοινό υπηρεσίες στον τομέα της παραγωγής, της μεταφοράς ή της διανομής ηλεκτρικής ενέργειας.

108 Ούτε στη διάταξη αυτή ούτε σε κάποια άλλη διάταξη της οδηγίας 2004/17 ορίζεται τι νοείται ως «τροφοδότηση με ηλεκτρισμό» των δικτύων αυτών, έννοια η οποία περιλαμβάνεται στην εν λόγω διάταξη.

109 Συνακόλουθα, κατά πάγια νομολογία, για την ερμηνεία διάταξης του δικαίου της Ένωσης, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη όχι μόνον το γράμμα της, αλλά και το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται και οι σκοποί που επιδιώκονται με τη ρύθμιση της οποίας αποτελεί μέρος (αποφάσεις της 17ης Νοεμβρίου 1983, Merck, 292/82, EU:C:1983:335, σκέψη 12, και της 13ης Φεβρουαρίου 2025, Latvijas Sabiedriskais Autobuss, C-684/23, EU:C:2025:90, σκέψη 48).

110 Πρώτον, ως «τροφοδότηση», κατά τη συνήθη έννοια του όρου, νοείται η πράξη της τροφοδοσίας, του εφοδιασμού, της προμήθειας, του ανεφοδιασμού. Επομένως, η τροφοδότηση των δικτύων με ηλεκτρισμό παραπέμπει στην προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας προς τα δίκτυα αυτά. Για τον σκοπό αυτόν, η έννοια της «τροφοδότησης με ηλεκτρισμό» μπορεί να καλύπτει όχι μόνον την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, αλλά και τη χονδρική ή λιανική πώληση ηλεκτρικής ενέργειας.

111 Δεύτερον, από τις αιτιολογικές σκέψεις 2 και 3 της οδηγίας 2004/17 προκύπτει ότι η οδηγία αυτή θεσπίζει κανόνες για τον συντονισμό των διαδικασιών σύναψης συμβάσεων «στους τομείς» τους οποίους αφορά η εν λόγω οδηγία, συμπεριλαμβανομένου του τομέα της ενέργειας, και «από φορείς των τομέων αυτών». Με τις ως άνω αιτιολογικές σκέψεις, επομένως, ο νομοθέτης της Ένωσης εξέφρασε σαφώς τη βούλησή του να καλύψει, όσον αφορά τον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας, όχι μόνον τις δραστηριότητες παραγωγής ή προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας, αλλά και τις δραστηριότητες εμπορίας ηλεκτρικής ενέργειας.

112 Τρίτον, η ερμηνεία αυτή συνάδει επίσης με τους σκοπούς των κανόνων της Ένωσης στον τομέα των δημοσίων συμβάσεων, ήτοι το άνοιγμα στον ευρύτερο δυνατό ανταγωνισμό (πρβλ. αποφάσεις της 23ης Δεκεμβρίου 2009, CoNISMa, C-305/08, EU:C:2009:807, σκέψη 37 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία, και της 26ης Σεπτεμβρίου 2024, Luxone και Sofein, C-403/23 και C-404/23, EU:C:2024:805, σκέψη 50 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

113 Τέταρτον, η εν λόγω ερμηνεία επιρρωννύεται περαιτέρω από την οδηγία 2014/25, με την οποία, αφενός, καταργήθηκε η οδηγία 2004/17 και, αφετέρου, ο νομοθέτης της Ένωσης, μεταξύ άλλων, διευκρίνισε στο ισχύον δίκαιο την έννοια της «τροφοδότησης με ηλεκτρισμό». Ειδικότερα, από το άρθρο 7, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2014/25, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα της αιτιολογικής της σκέψης 23, προκύπτει ότι, για τους σκοπούς της οδηγίας αυτής, η έννοια της «τροφοδότησης» περιλαμβάνει την παραγωγή και τη χονδρική και λιανική πώληση. Ο νομοθέτης της Ένωσης, ενσωματώνοντας τον ως άνω ορισμό στην οδηγία 2014/25 και διευκρινίζοντας συγχρόνως στην αιτιολογική σκέψη 23 ότι ο ορισμός αυτός παρέχεται «[χ]ωρίς να επεκτείνεται με κανέναν τρόπο το πεδίο εφαρμογής της [εν λόγω] οδηγίας», επιβεβαίωσε ότι και η οδηγία 2004/17 περιελάμβανε στην έννοια της «τροφοδότησης με ηλεκτρισμό», πέραν της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, και τη χονδρική και λιανική πώλησή της.

114 Ως εκ τούτου, η δραστηριότητα εμπορίας ηλεκτρικής ενέργειας, όπως η ασκούμενη από την εταιρία E., εμπίπτει σε δραστηριότητα αναφερόμενη στο άρθρο 3, παράγραφος 3, στοιχείο β′, της οδηγίας 2004/17. Συνεπώς, η εταιρία E. πρέπει να θεωρηθεί αναθέτων φορέας, κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 2, στοιχείο α′, της οδηγίας αυτής.

115 Τούτου δοθέντος, πρέπει, κατά δεύτερον, να επισημανθεί ότι το άρθρο 20, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/17 ορίζει ότι η οδηγία αυτή δεν εφαρμόζεται στις συμβάσεις που συνάπτουν οι αναθέτοντες φορείς με άλλους σκοπούς από τις δραστηριότητες που ορίζονται στα άρθρα 3 έως 7 της ίδιας οδηγίας.

116 Επομένως, στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2004/17 εμπίπτουν μόνον οι συμβάσεις τις οποίες ο φορέας, που έχει την ιδιότητα του αναθέτοντος φορέα κατά την έννοια της οδηγίας αυτής, συνάπτει σε σχέση με τις δραστηριότητες που απαριθμούνται στα άρθρα 3 έως 7 της εν λόγω οδηγίας και για την άσκησή τους (απόφαση της 10ης Απριλίου 2008, Ing. Aigner, C-393/06, EU:C:2008:213, σκέψη 33).

117 Εν προκειμένω, από τα στοιχεία της δικογραφίας που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο προκύπτει ότι η εταιρία E. υποχρεούται να αγοράζει πράσινα πιστοποιητικά, κατά την έννοια του άρθρου 2, δεύτερο εδάφιο, στοιχεία ια′ και ιβ′, της οδηγίας 2009/28, προκειμένου να συμμορφωθεί προς την εκ του νόμου υποχρέωση που υπέχει για προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Κατά συνέπεια, η αγορά των πιστοποιητικών αυτών συνδέεται στενά με την άσκηση, από την ως άνω εταιρία, της δραστηριότητας εμπορίας ηλεκτρικής ενέργειας, η οποία συνιστά δραστηριότητα αναφερόμενη στο άρθρο 3, παράγραφος 3, στοιχείο β′, της οδηγίας 2004/17.

118 Δεδομένου ότι υφίσταται τέτοιος στενός σύνδεσμος, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η αγορά των πράσινων πιστοποιητικών πραγματοποιείται με σκοπό την άσκηση της δραστηριότητας αυτής, οπότε δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι πραγματοποιείται «με άλλους σκοπούς» από την άσκηση της εν λόγω δραστηριότητας, κατά την έννοια του άρθρου 20, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/17.

119 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των προεκτεθέντων, στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα στην υπόθεση C-459/23 πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 3, παράγραφος 3, στοιχείο β′, της οδηγίας 2004/17, σε συνδυασμό με το άρθρο 20, παράγραφος 1, της ίδιας οδηγίας, έχει την

έννοια ότι η εκ μέρους δημόσιας επιχείρησης εμπορίας ηλεκτρικής ενέργειας αγορά πράσινων πιστοποιητικών του άρθρου 2, δεύτερο εδάφιο, στοιχεία ια' και ιβ', της οδηγίας 2009/28 συνιστά δραστηριότητα η οποία ασκείται με σκοπό την τροφοδότηση με ηλεκτρισμό σταθερών δικτύων σχεδιασμένων για να παρέχουν στο κοινό υπηρεσίες στον τομέα της παραγωγής, της μεταφοράς ή της διανομής ηλεκτρικής ενέργειας.

Επί του πέμπτου προδικαστικού ερωτήματος στην υπόθεση C-459/23

Επί του παραδεκτού

120 Η εταιρία Ε. θεωρεί ότι το πέμπτο προδικαστικό ερώτημα στην υπόθεση C-459/23 δεν είναι λυσιτελές για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης. Συγκεκριμένα, ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου υποστήριξε, κατ' αρχάς, ότι η επίμαχη στην κύρια δίκη σύμβαση είναι απολύτως άκυρη, διότι έχει ως αντικείμενο την επιβολή στους συμβαλλομένους της υποχρέωσης σύναψης συμβάσεων χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι κανόνες που διέπουν τις δημόσιες συμβάσεις. Αντιθέτως, δεν ισχυρίστηκε ότι η συγκεκριμένη σύμβαση, αυτή καθεαυτήν, έπρεπε να συναφθεί σύμφωνα με τις διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων. Εν συνεχεία, η εν λόγω σύμβαση δεν αποτελεί συμφωνία-πλαίσιο, κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 4, της οδηγίας 2004/17, καθότι επιβάλλει στον αναθέτοντα φορέα απόλυτη υποχρέωση προς ανάθεση της σύμβασης στον αντισυμβαλλόμενο οικονομικό φορέα. Τέλος, από το άρθρο 14, παράγραφοι 2 και 3, της ως άνω οδηγίας προκύπτει ότι η σύναψη συμφωνίας-πλαισίου σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλέπεται για τις δημόσιες συμβάσεις δεν είναι υποχρεωτική.

121 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, το άρθρο 267 ΣΛΕΕ θεσπίζει διαδικασία άμεσης συνεργασίας μεταξύ του Δικαστηρίου και των δικαστηρίων των κρατών μελών. Στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής, η οποία στηρίζεται σε σαφή διάκριση των καθηκόντων μεταξύ των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου, κάθε εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης εμπίπτει στην αρμοδιότητα του εθνικού δικαστηρίου, στο οποίο εναπόκειται να εκτιμήσει, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιομορφίες της υπόθεσης, τόσο αν η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως είναι αναγκαία για την έκδοση της δικής του αποφάσεως όσο και αν τα ερωτήματα που υποβάλλει στο Δικαστήριο είναι λυσιτελή, ενώ το Δικαστήριο είναι αρμόδιο αποκλειστικώς να αποφαίνεται επί της ερμηνείας ή του κύρους των νομοθετημάτων της Ένωσης, με βάση τα πραγματικά περιστατικά που του εκθέτει ο εθνικός δικαστής [πρβλ. αποφάσεις της 16ης Μαρτίου 1978, Oehlschläger, 104/77, EU:C:1978:69, σκέψη 4, και της 4ης Οκτωβρίου 2024, Schrems (Δημοσιοποίηση δεδομένων στο ευρύ κοινό), C-446/21, EU:C:2024:834, σκέψη 42 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

122 Αφενός, η εταιρία Ε., με τα επιχειρήματά της που βάλλουν κατά του παραδεκτού του πέμπτου προδικαστικού ερωτήματος στην υπόθεση C-459/23, αποσκοπεί, εν τέλει, να αμφισβητήσει την εκ μέρους του αιτούντος δικαστηρίου παράθεση των επιχειρημάτων που προβλήθηκαν ενώπιόν του καθώς και την εκ μέρους του εκτίμηση ως προς τη φύση της επίμαχης στην κύρια δίκη σύμβασης. Σύμφωνα με τη νομολογία που παρατίθεται στην προηγούμενη σκέψη, από τέτοιου είδους επιχειρήματα δεν μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι το προδικαστικό ερώτημα είναι απαράδεκτο.

123 Αφετέρου, η εταιρία Ε., αναλύοντας τον ορισμό της έννοιας της «συμφωνίας-πλαισίου» και υποστηρίζοντας ότι η σύναψη συμφωνίας-πλαισίου δεν επιτάσσει κατ' ανάγκην την τήρηση των κανόνων περί σύναψης δημοσίων συμβάσεων, δεν ασχολείται με το παραδεκτό του εν λόγω προδικαστικού ερωτήματος, αλλά με την επί της ουσίας απάντηση σε αυτό.

124 Ως εκ τούτου, το πέμπτο προδικαστικό ερώτημα στην υπόθεση C-459/23 είναι παραδεκτό.

Επί της ουσίας

125 Με το πέμπτο προδικαστικό ερώτημα στην υπόθεση C-459/23, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί κατά πόσον το άρθρο 1, παράγραφος 4, της οδηγίας 2004/17, σε συνδυασμό με το άρθρο 14 και το άρθρο 17, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής, έχει την έννοια ότι σύμβαση η οποία υποχρεώνει τα μέρη να συνάπτουν εκτελεστικές συμβάσεις υπό συγκεκριμένους όρους τιμολόγησης και ποσότητας εμπίπτει στην έννοια της «συμφωνίας-πλαισίου» του άρθρου 1, παράγραφος 4, της εν λόγω οδηγίας, και πρέπει να συνάπτεται κατ' εφαρμογήν των κανόνων περί σύναψης δημοσίων συμβάσεων.

126 Κατά πρώτον, σύμφωνα με το άρθρο 1, παράγραφος 4, της οδηγίας 2004/17, ως συμφωνία-πλαίσιο νοείται μια συμφωνία συναφθείσα μεταξύ ενός ή περισσότερων αναθετόντων φορέων και ενός ή περισσότερων οικονομικών φορέων, η οποία αποσκοπεί να καθορίσει τους όρους που διέπουν τις συμβάσεις που πρόκειται να συναφθούν στη διάρκεια συγκεκριμένης περιόδου, ιδίως όσον αφορά τις τιμές και, κατά περίπτωση, τις προβλεπόμενες ποσότητες.

127 Αφενός, από το ίδιο το γράμμα της διατάξεως αυτής προκύπτει ότι η συμφωνία-πλαίσιο πρέπει να αναφέρει συγκεκριμένα την περίοδο εφαρμογής της και καθορίζει τους όρους των συμβάσεων που πρόκειται να συναφθούν.

128 Αφετέρου, λαμβανομένης υπόψη της νομολογίας του Δικαστηρίου, η έννοια της «συμφωνίας-πλαισίου» του άρθρου 1, παράγραφος 4, της οδηγίας 2004/17 πρέπει να ερμηνεύεται υπό το πρίσμα, μεταξύ άλλων, του άρθρου 17, παράγραφοι 2 και 3, της οδηγίας αυτής, των θεμελιωδών αρχών του δικαίου της Ένωσης, όπως η ίση μεταχείριση και η διαφάνεια, που τυγχάνουν εφαρμογής κατά τη σύναψη της συμφωνίας-πλαισίου, όπως προκύπτει από το άρθρο 14, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας, και της προβλεπόμενης στο άρθρο 14, παράγραφος 4, της ίδιας οδηγίας απαγόρευσης της κατάχρησης των συμφωνιών-πλαισίων κατά τρόπο που να εμποδίζει, να περιορίζει ή να νοθεύει τον ανταγωνισμό. Από τη συνολική θεώρηση των διατάξεων και των αρχών αυτών προκύπτει ότι η συμφωνία-πλαίσιο πρέπει να καθορίζει εξαρχής τη μέγιστη ποσότητα των προμηθειών που θα μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο των συνακόλουθων συμβάσεων και να διευκρινίζει τη μέγιστη ποσότητα και/ή τη μέγιστη αξία τους (βλ., κατ' αναλογίαν, αποφάσεις της 19ης Δεκεμβρίου 2018, Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato – Antitrust και Coopservice, C-216/17, EU:C:2018:1034, σκέψεις 60, 62 έως 67 και 69, και της 17ης Ιουνίου 2021, Simonsen & Weel, C-23/20, EU:C:2021:490, σκέψεις 54 έως 58, 61 έως 65, 67, 68 και 74).

129 Στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να εξακριβώσει αν πληρούνται οι προϋποθέσεις αυτές όσον αφορά την επίμαχη στην κύρια δίκη σύμβαση. Συναφώς, πρώτον, το αιτούν δικαστήριο θα πρέπει να εξακριβώσει ότι η σύμβαση αυτή καθόριζε σαφώς την περίοδο κατά τη διάρκεια της οποίας μπορούσαν να συναφθούν συμβάσεις αγοράς πράσινων πιστοποιητικών σε εκτέλεση της εν λόγω σύμβασης. Δεύτερον, πρέπει να διευκρινιστεί ότι η απλή μνεία ενός τύπου που τυγχάνει εφαρμογής για τον υπολογισμό της τιμής πώλησης των πράσινων πιστοποιητικών και η υποχρέωση του αναθέτοντος φορέα να αγοράσει το σύνολο των ληφθέντων πράσινων πιστοποιητικών, χωρίς να προσδιορίζεται συγκεκριμένη ποσότητα, δεν αρκούν για να θεωρηθεί ότι η εν λόγω σύμβαση καθορίζει τη μέγιστη ποσότητα των προμηθειών που θα μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο των συνακόλουθων συμβάσεων.

130 Κατά δεύτερον, και με την επιφύλαξη των προεκτεθέντων, υπενθυμίζεται ότι, κατά το άρθρο 16, στοιχείο α′, της οδηγίας 2004/17, η οδηγία αυτή εφαρμόζεται, υπό την επιφύλαξη των εξαιρέσεων που προβλέπονται στην ως άνω διάταξη, στις συμβάσεις προμηθειών και υπηρεσιών των οποίων η εκτιμώμενη αξία χωρίς τον ΦΠΑ ισούται με ή υπερβαίνει τα 387 000 ευρώ.

131 Όσον αφορά τις μεθόδους υπολογισμού της εκτιμώμενης αξίας των συμβάσεων και των συμφωνιών-πλαισίων, από το άρθρο 17, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, πρώτη περίοδος, της οδηγίας 2004/17 προκύπτει ότι ο υπολογισμός της εκτιμώμενης αξίας μιας σύμβασης βασίζεται στο συνολικό πληρωτέο ποσό, εκτός ΦΠΑ, όπως εκτιμάται από τον αναθέτοντα φορέα. Κατά το άρθρο 17, παράγραφος 2, της ως άνω οδηγίας, οι αναθέτοντες φορείς δεν μπορούν να καταστρατηγούν την εν λόγω οδηγία κατατέμνοντας τα σχέδια έργων ή τις προτεινόμενες αγορές για την απόκτηση συγκεκριμένης ποσότητας προμηθειών και/ή υπηρεσιών ή χρησιμοποιώντας ειδικές μεθόδους υπολογισμού της αξίας των συμβάσεων. Σύμφωνα με το άρθρο 17, παράγραφος 3, της ίδιας οδηγίας, για τις συμφωνίες-πλαίσια, η εκτιμώμενη αξία που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη είναι η μέγιστη εκτιμώμενη αξία εκτός ΦΠΑ του συνόλου των συμβάσεων που προβλέπονται για τη συνολική διάρκεια της συμφωνίας. Τέλος, βάσει του άρθρου 17, παράγραφος 7, της οδηγίας 2004/17, όταν πρόκειται για συμβάσεις προμηθειών ή υπηρεσιών οι οποίες έχουν περιοδικό χαρακτήρα ή οι οποίες προβλέπεται να ανανεωθούν μέσα σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, ο υπολογισμός της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης βασίζεται είτε στην πραγματική συνολική αξία των διαδοχικών συμβάσεων του ίδιου τύπου που έχουν συναφθεί κατά τη διάρκεια του προηγούμενου δωδεκαμήνου ή οικονομικού έτους είτε στην εκτιμώμενη συνολική αξία των διαδοχικών συμβάσεων που συνήφθησαν κατά το δωδεκάμηνο που έπεται της πρώτης παράδοσης ή κατά τη διάρκεια του οικονομικού έτους, εφόσον αυτό υπερβαίνει τους δώδεκα μήνες.

132 Από τις ανωτέρω διατάξεις προκύπτει ότι, τόσο στην περίπτωση συμφωνίας-πλαισίου του άρθρου 17, παράγραφος 3, της οδηγίας 2004/17, όσο και στην περίπτωση σύμβασης προμηθειών ή υπηρεσιών η οποία έχει περιοδικό χαρακτήρα ή η οποία προβλέπεται να ανανεωθεί εντός συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος, κατά το άρθρο 17, παράγραφος 7, της οδηγίας αυτής, λαμβάνεται υπόψη η «εκτιμώμενη αξία» της συμφωνίας-πλαισίου ή της σύμβασης που λαμβάνεται υπόψη. Η αξία αυτή είναι, στη μεν πρώτη περίπτωση, η εκτιμώμενη συνολική αξία της συμφωνίας-πλαισίου και στη δεύτερη περίπτωση η εκτιμώμενη αξία, σύμφωνα με τις εναλλακτικές μεθόδους που προβλέπει η τελευταία ως άνω διάταξη, για δωδεκάμηνη περίοδο.

133 Εν προκειμένω, το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι η αξία καθεμιάς από τις μηνιαίες εκτελεστικές συμβάσεις που συνάπτονταν βάσει της επίμαχης στην κύρια δίκη σύμβασης υπολείπεται του κατωτάτου ορίου των 387 000 ευρώ που προβλέπεται στο άρθρο 16, στοιχείο α′, της οδηγίας 2004/17. Αντιθέτως, η ετήσια αξία των εκτελεστικών συμβάσεων, συνολικά θεωρούμενη, υπερβαίνει το εν λόγω κατώτατο όριο.

134 Πλην όμως, από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι, σε μια τέτοια περίπτωση, ο αναθέτων φορέας δεν μπορεί να στηριχθεί στη μοναδιαία αξία καθεμιάς από τις εκτελεστικές συμβάσεις της οικείας σύμβασης για να τις συνάψει χωρίς προηγούμενη προκήρυξη διαγωνισμού. Πράγματι, μια τέτοια πρακτική θα αντέβαινε προς την προβλεπόμενη στο άρθρο 17, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/17 απαγόρευση καταστρατήγησης της εφαρμογής της οδηγίας μέσω κατάτμησης των έργων ή των αγορών.

135 Προς τον σκοπό συμμόρφωσης προς την απαγόρευση αυτή καθώς και προς τη θεσπιζόμενη στο άρθρο 14, παράγραφος 4, της οδηγίας 2004/17 απαγόρευση κατάχρησης των συμφωνιών-πλαισίων κατά τρόπο που να εμποδίζει, να περιορίζει ή να νοθεύει τον ανταγωνισμό, ο αναθέτων φορέας δύναται, σε μια τέτοια περίπτωση, να επιλέξει μεταξύ δύο δυνατοτήτων.

136 Η πρώτη δυνατότητα συνίσταται στη σύναψη διαδοχικών συμβάσεων τηρουμένων, για καθεμία από τις συμβάσεις αυτές, των διαδικασιών που προβλέπει η ως άνω οδηγία.

137 Η δεύτερη δυνατότητα συνίσταται στην ανάθεση, σύμφωνα με την οδηγία 2004/17, συμφωνίας-πλαισίου, κατά την έννοια και τηρουμένων των προϋποθέσεων του άρθρου 1, παράγραφος 4, της οδηγίας αυτής, οι οποίες υπομνήσθηκαν στις σκέψεις 126 έως 128 της παρούσας αποφάσεως. Βάσει του άρθρου 40, παράγραφος 3, στοιχείο θ′, της οδηγίας 2004/17, σε συνδυασμό με το άρθρο 14, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής, τούτο επιτρέπει εν συνεχεία στον αναθέτοντα φορέα να ακολουθήσει διαδικασία χωρίς προηγούμενη προκήρυξη διαγωνισμού για τις συνακόλουθες συμβάσεις (πρβλ. απόφαση της 23ης Απριλίου 2009, Επιτροπή κατά Βελγίου, C-287/07, EU:C:2009:245, σκέψη 104).

138 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι, σε περίπτωση όπως αυτή της διαφοράς της κύριας δίκης, ο αναθέτων φορέας οφείλει να συμμορφωθεί προς τους κανόνες οι οποίοι διέπουν τη σύναψη των δημοσίων συμβάσεων είτε κατά το χρονικό σημείο της σύναψης καθεμιάς από τις διαδοχικές εκτελεστικές συμβάσεις είτε κατά το χρονικό σημείο της σύναψης της οικείας σύμβασης ως συμφωνίας-πλαισίου, τηρουμένων των προϋποθέσεων που εκτίθενται στις σκέψεις 126 έως 128 της παρούσας αποφάσεως.

139 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των προεκτεθέντων, στο πέμπτο προδικαστικό ερώτημα στην υπόθεση C-459/23 πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 1, παράγραφος 4, της οδηγίας 2004/17, σε συνδυασμό με το άρθρο 14 και το άρθρο 17, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής, έχει την έννοια ότι:

– για να εμπίπτει στην έννοια της «συμφωνίας-πλαισίου», κατά το άρθρο 1, παράγραφος 4, της εν λόγω οδηγίας, σύμβαση η οποία υποχρεώνει τα μέρη να συνάπτουν εκτελεστικές συμβάσεις υπό συγκεκριμένους όρους τιμολόγησης και ποσότητας πρέπει να αναγράφει το χρονικό διάστημα κατά το οποίο εφαρμόζεται και να καθορίζει τη μέγιστη ποσότητα των προμηθειών που θα μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο των συνακόλουθων συμβάσεων με προσδιορισμό της μέγιστης ποσότητας και/ή της μέγιστης αξίας τους, διευκρινιζομένου ότι δεν αρκεί προς τούτο η απλή αναγραφή του τύπου τιμολόγησης που εφαρμόζεται για τον υπολογισμό της αξίας των συμβάσεων που θα συναφθούν ούτε η απλή μνεία της υποχρέωσης, χωρίς ποσοτική ένδειξη, σύναψης εκτελεστικών συμβάσεων·

– όταν η εκτιμώμενη αξία των συμβάσεων που πρέπει να συναφθούν κατά τη διάρκεια συγκεκριμένης περιόδου κατ’ εφαρμογήν συμφωνίας-πλαισίου ή στο πλαίσιο συμβάσεων οι οποίες έχουν περιοδικό χαρακτήρα ή προβλέπεται να ανανεωθούν, αξία η οποία υπολογίζεται βάσει, αντιστοίχως, των παραγράφων 3 και 5 του άρθρου 17 της οδηγίας 2004/17, υπερβαίνει το κατώτατο όριο που καθορίζεται στο άρθρο 16, στοιχείο α′, της οδηγίας αυτής, ο αναθέτων φορέας οφείλει είτε να συνάψει καθεμία από τις διαδοχικές συμβάσεις τηρώντας τις διαδικασίες που προβλέπει η εν λόγω οδηγία είτε να προβεί σε ανάθεση, σύμφωνα με την οδηγία αυτή, συμφωνίας-πλαισίου, κατά την έννοια και τηρουμένων των προϋποθέσεων του άρθρου 1, παράγραφος 4, της ίδιας οδηγίας.

Επί του έκτου προδικαστικού ερωτήματος στην υπόθεση C-459/23

Επί του παραδεκτού

140 Η εταιρία Ε. θεωρεί ότι το έκτο προδικαστικό ερώτημα στην υπόθεση C-459/23 είναι απαράδεκτο λόγω του ότι δεν είναι λυσιτελές για τη διαφορά της κύριας δίκης. Συγκεκριμένα, αντιθέτως προς την παραδοχή στην οποία στηρίζεται το προδικαστικό αυτό ερώτημα, η επίμαχη στην κύρια δίκη σύμβαση δεν είναι δημόσια σύμβαση, αλλά σύμβαση η οποία επιβάλλει τη σύναψη δημόσιας σύμβασης. Συνεπώς, δεν μπορεί να συναφθεί κατά παράβαση των κανόνων περί σύναψης δημοσίων συμβάσεων.

141 Υπό το πρίσμα της νομολογίας που παρατίθεται στη σκέψη 121 της παρούσας αποφάσεως και βάσει του σκεπτικού που εκτίθεται στη σκέψη 122 αυτής, η ως άνω ένσταση πρέπει να απορριφθεί. Ως εκ τούτου, το έκτο προδικαστικό ερώτημα στην υπόθεση C-459/23 είναι παραδεκτό.

Επί της ουσίας

142 Με το έκτο προδικαστικό ερώτημα στην υπόθεση C-459/23, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 2δ, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 92/13 έχει την έννοια ότι η σύναψη σύμβασης, κατά την οποία δεν ελήφθησαν υπόψη οι κανόνες περί σύναψης δημοσίων συμβάσεων, επισύρει την κύρωση που προβλέπεται στη διάταξη αυτή.

143 Το άρθρο 2δ, παράγραφος 1, της οδηγίας 92/13 ορίζει ότι η έλλειψη προηγούμενης δημοσίευσης προκήρυξης στην *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, χωρίς αυτό να επιτρέπεται σύμφωνα με την οδηγία 2004/17, καθιστά την οικεία σύμβαση ανενεργή.

144 Το ως άνω άρθρο 2δ προστέθηκε στο αρχικό κείμενο της οδηγίας 92/13 με την οδηγία 2007/66. Ο νομοθέτης της Ένωσης διευκρίνισε σχετικά με τις επελθούσες τροποποιήσεις, στην αιτιολογική σκέψη 13 της οδηγίας 2007/66, ότι, προκειμένου να καταπολεμηθεί η παράνομη απευθείας ανάθεση συμβάσεων, την οποία το Δικαστήριο χαρακτήρισε, με την απόφαση της 11ης Ιανουαρίου 2005, Stadt Halle και RPL Lochau (C-26/03, EU:C:2005:5, σκέψεις 36 και 37), ως τη σημαντικότερη παραβίαση του δικαίου της Ένωσης περί δημοσίων συμβάσεων στην οποία μπορεί να υποπέσει αναθέτουσα αρχή ή αναθέτων φορέας, πρέπει να προβλέπεται αποτελεσματική, αναλογική και αποτρεπτική κύρωση και να θεωρείται ότι κάθε σύμβαση συναφθείσα συνεπεία παράνομης απευθείας ανάθεσης είναι κατ' αρχήν ανενεργή. Με την αιτιολογική σκέψη 14 της οδηγίας 2007/66 διευκρινίζεται ότι η κήρυξη του ανενεργού σύμβασης αποτελεί τον αποτελεσματικότερο τρόπο για την αποκατάσταση του ανταγωνισμού και για τη δημιουργία νέων επιχειρηματικών ευκαιριών για τους οικονομικούς φορείς που στερήθηκαν παράνομα τη δυνατότητα συμμετοχής σε διαδικασία σύναψης δημόσιας σύμβασης και ότι οι απευθείας αναθέσεις, κατά την έννοια της οδηγίας 2007/66, θα πρέπει να περιλαμβάνουν όλες τις αναθέσεις συμβάσεων χωρίς προηγούμενη δημοσίευση προκήρυξης στην *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, όπερ αντιστοιχεί σε διαδικασία χωρίς προηγούμενη προκήρυξη διαγωνισμού κατά την έννοια της οδηγίας 2004/17 (βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 17ης Ιουνίου 2021, Simonsen & Weel, C-23/20, EU:C:2021:490, σκέψη 85).

145 Ως εκ τούτου, από το άρθρο 2δ, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 92/13, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα των αιτιολογικών σκέψεων 13 και 14 της οδηγίας 2007/66, προκύπτει ότι, με την έκδοση της οδηγίας 2007/66, ο νομοθέτης της Ένωσης είχε την πρόθεση να εισαγάγει στο

εφαρμοστέο δίκαιο αυστηρή κύρωση, της οποίας το πεδίο εφαρμογής θα πρέπει πάντως να περιορίζεται στις σοβαρότερες περιπτώσεις παραβιάσεων του δικαίου της Ένωσης περί δημοσίων συμβάσεων, συγκεκριμένα δε σε εκείνες κατά τις οποίες μια σύμβαση συνάπτεται με απευθείας ανάθεση χωρίς να έχει προηγηθεί δημοσίευση προκήρυξης στην *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης* (βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 17ης Ιουνίου 2021, Simonsen & Weel, C-23/20, EU:C:2021:490, σκέψη 86).

146 Επομένως, το άρθρο 2δ, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 92/13 έχει εφαρμογή σε κάθε περίπτωση στην οποία ο αναθέτων φορέας συνήψε σύμβαση χωρίς τη δέουσα προηγούμενη δημοσίευση προκήρυξης στην *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*.

147 Βεβαίως, σύμφωνα με το άρθρο 2δ, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 92/13, οι συνέπειες του ανενεργού σύμβασης καθορίζονται από το εθνικό δίκαιο. Πλην όμως, η διάταξη αυτή επ' ουδενί προβλέπει τη διατήρηση ή τη συνέχιση σύμβασης η οποία συνήφθη χωρίς να έχει τηρηθεί προηγουμένως η προσήκουσα διαδικασία δημοσιότητας.

148 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των προεκτεθέντων, στο έκτο προδικαστικό ερώτημα στην υπόθεση C-459/23 πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 2δ, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 92/13 έχει την έννοια ότι η σύναψη σύμβασης, κατά την οποία δεν ελήφθησαν υπόψη οι κανόνες περί σύναψης δημοσίων συμβάσεων, επισύρει την κύρωση που προβλέπεται στη διάταξη αυτή.

Επί του εβδόμου προδικαστικού ερωτήματος στην υπόθεση C-459/23

Επί του παραδεκτού

149 Η εταιρία Ε. υποστηρίζει ότι το έβδομο προδικαστικό ερώτημα στην υπόθεση C-459/23 είναι αλυσιτελές για τη διαφορά της κύριας δίκης. Αφενός, η εταιρία αυτή επαναλαμβάνει τον λόγο που ήδη εκτέθηκε στη σκέψη 140 της παρούσας αποφάσεως. Αφετέρου, κατάχρηση δικαιώματος μπορεί να στοιχειοθετηθεί μόνον όταν ο διάδικος ζητεί την αναγνώριση της σχετικής ακυρότητας της οικείας σύμβασης. Πλην όμως, ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου η εταιρία Ε. ζητεί να αναγνωριστεί η απόλυτη ακυρότητα της επίμαχης στην κύρια δίκη σύμβασης, ήτοι να κηρυχθεί η εν λόγω σύμβαση ανυπόστατη.

150 Η επιχειρηματολογία αυτή πρέπει να απορριφθεί βάσει της νομολογίας που υπομνήσθηκε στη σκέψη 121 της παρούσας αποφάσεως και για τους λόγους που εκτίθενται στις σκέψεις 122 και 123 αυτής. Ως εκ τούτου, το έβδομο προδικαστικό ερώτημα στην υπόθεση C-459/23 είναι παραδεκτό.

Επί της ουσίας

151 Με το έβδομο προδικαστικό ερώτημα στην υπόθεση C-459/23, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν η αρχή της απαγόρευσης της κατάχρησης δικαιώματος έχει την έννοια ότι αντιτίθεται στη δυνατότητα αναθέτοντος φορέα να ζητήσει την ακύρωση σύμβασης που έχει συνάψει με προμηθευτή για τον λόγο ότι η σύμβαση αυτή συνήφθη κατά παράβαση των κανόνων περί σύναψης δημοσίων συμβάσεων, ενώ ο πραγματικός λόγος για το αίτημα αυτό είναι η μείωση της κερδοφορίας από την εκτέλεση της εν λόγω σύμβασης.

152 Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, οι πολίτες δεν μπορούν να επικαλούνται τους κανόνες δικαίου της Ένωσης δολίως ή καταχρηστικώς, δεδομένου ότι η αρχή κατά την οποία η απάτη και η κατάχρηση δικαιώματος απαγορεύονται συνιστά γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης, ο σεβασμός της οποίας επιβάλλεται στους πολίτες. Συγκεκριμένα, η εφαρμογή της νομοθεσίας της Ένωσης δεν μπορεί να επεκτείνεται μέχρι σημείου που να καλύπτει πράξεις οι οποίες διενεργούνται με σκοπό τη δόλια ή καταχρηστική εκμετάλλευση των πλεονεκτημάτων που προβλέπει το δίκαιο της Ένωσης (αποφάσεις της 6ης Φεβρουαρίου 2018, Altun κ.λπ., C-359/16, EU:C:2018:63, σκέψεις 48 και 49 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία, και της 11ης Ιουλίου 2018, Επιτροπή κατά Βελγίου, C-356/15, EU:C:2018:555, σκέψη 99).

153 Η διαπίστωση της ύπαρξης καταχρηστικής πρακτικής απαιτεί τη συνδρομή ενός αντικειμενικού και ενός υποκειμενικού στοιχείου (αποφάσεις της 13ης Μαρτίου 2014, SICES κ.λπ., C-155/13, EU:C:2014:145, σκέψη 31, καθώς και της 28ης Ιουλίου 2016, Kratzer, C-423/15, EU:C:2016:604, σκέψη 38).

154 Αφενός, ως προς το αντικειμενικό στοιχείο, θα πρέπει να προκύπτει από ένα σύνολο αντικειμενικών περιστάσεων ότι, παρά την τυπική τήρηση των προϋποθέσεων που θέτει η ρύθμιση της Ένωσης, δεν επιτεύχθηκε ο επιδιωκόμενος με τη ρύθμιση αυτή σκοπός (αποφάσεις της 14ης Δεκεμβρίου 2000, Emsland-Stärke, C-110/99, EU:C:2000:695, σκέψη 52, και της 28ης Ιουλίου 2016, Kratzer, C-423/15, EU:C:2016:604, σκέψη 39).

155 Αφετέρου, μια τέτοια διαπίστωση προϋποθέτει την ύπαρξη ενός υποκειμενικού στοιχείου, υπό την έννοια ότι από ένα σύνολο αντικειμενικών περιστάσεων πρέπει να προκύπτει ότι κύριος σκοπός των επίμαχων πράξεων είναι να αποκομίσει ο ενδιαφερόμενος αδικαιολόγητο όφελος. Πράγματι, η απαγόρευση των καταχρηστικών πρακτικών δεν ασκεί επιρροή οσάκις οι επίμαχες πράξεις μπορούν να έχουν άλλη δικαιολόγηση πλην της απλής αποκόμισης οφέλους (αποφάσεις της 14ης Δεκεμβρίου 2000, Emsland-Stärke, C-110/99, EU:C:2000:695, σκέψη 53, και της 28ης Ιουλίου 2016, Kratzer, C-423/15, EU:C:2016:604, σκέψη 40).

156 Στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να ελέγξει, σύμφωνα με τους περί αποδείξεως κανόνες του εθνικού δικαίου και εφόσον δεν θίγεται η αποτελεσματικότητα του δικαίου της Ένωσης, αν τυχόν συντρέχουν, στην περίπτωση της διαφοράς της κύριας δίκης, οι περιστάσεις οι οποίες στοιχειοθετούν καταχρηστική πρακτική (πρβλ. αποφάσεις της 14ης Δεκεμβρίου 2000, Emsland-Stärke, C-110/99, EU:C:2000:695, σκέψη 54 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία, και της 28ης Ιουλίου 2016, Kratzer, C-423/15, EU:C:2016:604, σκέψη 42).

157 Ωστόσο, προκειμένου να δοθεί χρήσιμη απάντηση στο αιτούν δικαστήριο, πρέπει να διευκρινιστεί ότι, στην περίπτωση κατά την οποία η σύμβαση ανατίθεται χωρίς προηγούμενη προκήρυξη διαγωνισμού, κατά παράβαση των επιταγών της οδηγίας 2004/17, το αντικειμενικό στοιχείο απουσιάζει. Πράγματι, δεν μπορεί να θεωρηθεί, σε μια τέτοια περίπτωση, ότι τηρήθηκαν τυπικώς οι προϋποθέσεις που προβλέπει η νομοθεσία της Ένωσης.

158 Ως εκ τούτου, δεδομένου ότι οι προϋποθέσεις που αφορούν την ύπαρξη αντικειμενικού στοιχείου και υποκειμενικού στοιχείου είναι σωρευτικές, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι συντρέχει κατάχρηση στην περίπτωση που αναφέρεται στη σκέψη 151 της παρούσας αποφάσεως, η οποία αποτελεί το αντικείμενο του εβδόμου προδικαστικού ερωτήματος στην υπόθεση C-459/23.

159 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των προεκτεθέντων, στο έβδομο προδικαστικό ερώτημα στην υπόθεση C-459/23 πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η αρχή της απαγόρευσης της κατάχρησης δικαιώματος έχει την έννοια ότι δεν αντιτίθεται στη δυνατότητα αναθέτοντος φορέα να ζητήσει

την ακύρωση σύμβασης που έχει συνάψει με προμηθευτή για τον λόγο ότι η σύμβαση αυτή συνήφθη κατά παράβαση των κανόνων περί σύναψης δημοσίων συμβάσεων, ενώ ο πραγματικός λόγος για το αίτημα αυτό είναι η μείωση της κερδοφορίας από την εκτέλεση της εν λόγω σύμβασης.

Επί των δικαστικών εξόδων

160 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα) αποφαίνεται:

1) Το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης,

έχει την έννοια ότι:

δεν αντιτίθεται σε μέτρα τα οποία λαμβάνει ο πρόεδρος εθνικού δικαστηρίου και συνίστανται στον ορισμό δικαστών που υπηρετούν σε τμήμα του δικαστηρίου αυτού προκειμένου να ασκήσουν προσωρινώς καθήκοντα σε άλλο τμήμα του εν λόγω δικαστηρίου, εξακολουθώντας παράλληλα να ασκούν καθήκοντα στο τμήμα από το οποίο προέρχονται, μολονότι οι δικαστές αυτοί ούτε συναίνεσαν στον ως άνω ορισμό ούτε διαθέτουν ένδικο βοήθημα για να τον προσβάλουν και μολονότι ο εν λόγω ορισμός συνεπάγεται αύξηση του φόρτου εργασίας των οικείων δικαστών και απαιτεί την ενασχόλησή τους με ζητήματα εκτός του τομέα ειδίκευσής τους, ο δε ως άνω πρόεδρος έχει διοριστεί στο ίδιο δικαστήριο υπό συνθήκες που αντιβαίνουν προς τις επιταγές του άρθρου 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, εφόσον τα μέτρα αυτά στηρίζονται σε θεμιτούς λόγους αναγόμενους ιδίως στην ορθή απονομή της δικαιοσύνης, λαμβάνονται βάσει των εθνικών διατάξεων που διέπουν το επίμαχο δικαστήριο, είναι προσωρινά και αυστηρώς οριοθετημένα χρονικά, δεν θέτουν υπό αμφισβήτηση την τοποθέτηση των οικείων δικαστών στο τμήμα από το οποίο προέρχονται και δεν συνεπάγονται οποιονδήποτε υποβιβασμό των εν λόγω δικαστών ούτε αφαίρεση από αυτούς των υποθέσεων που τους έχουν ανατεθεί.

2) Το άρθρο 3, παράγραφος 3, στοιχείο β', της οδηγίας 2004/17/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 31ης Μαρτίου 2004, περί συντονισμού των διαδικασιών σύναψης συμβάσεων στους τομείς του ύδατος, της ενέργειας, των μεταφορών και των ταχυδρομικών υπηρεσιών, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 1177/2009 της Επιτροπής, της 30ής Νοεμβρίου 2009, ερμηνευόμενο σε συνδυασμό με το άρθρο 20, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/17, όπως έχει τροποποιηθεί,

έχει την έννοια ότι:

η εκ μέρους δημόσιας επιχείρησης εμπορίας ηλεκτρικής ενέργειας αγορά πράσινων πιστοποιητικών του άρθρου 2, δεύτερο εδάφιο, στοιχεία ια' και ιβ', της οδηγίας 2009/28/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2009, σχετικά με την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές και την

τροποποίηση και τη συνακόλουθη κατάργηση των οδηγιών 2001/77/ΕΚ και 2003/30/ΕΚ, συνιστά δραστηριότητα η οποία ασκείται με σκοπό την τροφοδότηση με ηλεκτρισμό σταθερών δικτύων σχεδιασμένων για να παρέχουν στο κοινό υπηρεσίες στον τομέα της παραγωγής, της μεταφοράς ή της διανομής ηλεκτρικής ενέργειας.

3) **Το άρθρο 1, παράγραφος 4, της οδηγίας 2004/17, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό 1177/2009, ερμηνευόμενο σε συνδυασμό με το άρθρο 14 και το άρθρο 17, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/17, όπως έχει τροποποιηθεί,**

έχει την έννοια ότι:

– **για να εμπίπτει στην έννοια της «συμφωνίας-πλαισίου», κατά το άρθρο 1, παράγραφος 4, της οδηγίας 2004/17, όπως έχει τροποποιηθεί, σύμβαση η οποία υποχρεώνει τα μέρη να συνάπτουν εκτελεστικές συμβάσεις υπό συγκεκριμένους όρους τιμολόγησης και ποσότητας πρέπει να αναγράφει το χρονικό διάστημα κατά το οποίο εφαρμόζεται και να καθορίζει τη μέγιστη ποσότητα των προμηθειών που θα μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο των συνακόλουθων συμβάσεων με προσδιορισμό της μέγιστης ποσότητας και/ή της μέγιστης αξίας τους, διευκρινιζομένου ότι δεν αρκεί προς τούτο η απλή αναγραφή του τύπου τιμολόγησης που εφαρμόζεται για τον υπολογισμό της αξίας των συμβάσεων που θα συναφθούν ούτε η απλή μνεία της υποχρέωσης, χωρίς ποσοτική ένδειξη, σύναψης εκτελεστικών συμβάσεων·**

– **όταν η εκτιμώμενη αξία των συμβάσεων που πρέπει να συναφθούν κατά τη διάρκεια συγκεκριμένης περιόδου κατ' εφαρμογήν συμφωνίας-πλαισίου ή στο πλαίσιο συμβάσεων οι οποίες έχουν περιοδικό χαρακτήρα ή προβλέπεται να ανανεωθούν, αξία η οποία υπολογίζεται βάσει, αντιστοίχως, των παραγράφων 3 και 5 του άρθρου 17 της οδηγίας 2004/17, όπως έχει τροποποιηθεί, υπερβαίνει το κατώτατο όριο που καθορίζεται στο άρθρο 16, στοιχείο α′, της οδηγίας 2004/17, όπως έχει τροποποιηθεί, ο αναθέτων φορέας οφείλει είτε να συνάψει καθεμία από τις διαδοχικές συμβάσεις τηρώντας τις διαδικασίες που προβλέπει η οδηγία 2004/17, όπως έχει τροποποιηθεί, είτε να προβεί σε ανάθεση, σύμφωνα με την οδηγία αυτή, συμφωνίας-πλαισίου, κατά την έννοια και τηρουμένων των προϋποθέσεων του άρθρου 1, παράγραφος 4, της οδηγίας 2004/17, όπως έχει τροποποιηθεί.**

4) **Το άρθρο 2δ, παράγραφος 1, στοιχείο α′, της οδηγίας 92/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 25ης Φεβρουαρίου 1992, για το συντονισμό των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων σχετικά με την εφαρμογή των κοινοτικών κανόνων στις διαδικασίες σύναψης των συμβάσεων φορέων οι οποίοι λειτουργούν στους τομείς του ύδατος, της ενέργειας, των μεταφορών και των τηλεπικοινωνιών, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2007/66/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 2007,**

έχει την έννοια ότι:

η σύναψη σύμβασης, κατά την οποία δεν ελήφθησαν υπόψη οι κανόνες περί σύναψης δημοσίων συμβάσεων, επισύρει την κύρωση που προβλέπεται στη διάταξη αυτή.

5) Η αρχή της απαγόρευσης της κατάχρησης δικαιώματος έχει την έννοια ότι δεν αντιτίθεται στη δυνατότητα αναθέτοντος φορέα να ζητήσει την ακύρωση σύμβασης που έχει συνάψει με προμηθευτή για τον λόγο ότι η σύμβαση αυτή συνήφθη κατά παράβαση των κανόνων περί σύναψης δημοσίων συμβάσεων, ενώ ο πραγματικός λόγος για το αίτημα αυτό είναι η μείωση της κερδοφορίας από την εκτέλεση της εν λόγω σύμβασης.

(υπογραφές)